

A Budapesti Városvédő Egyesület

értesítőjének ünnepi különszáma / 2013. május

Fotó: Korni Kitta

MEGHÍVÓ

A BUDAPESTI VÁROSVÉDŐ EGYESÜLET JUBILEUMI ÜNNEPSÉGÉRE

A 30 éves fennállást színes programokkal ünnepeljük, melyre szeretettel várunk minden érdeklődőt 2013. június 7-én pénteken!

PROGRAMOK

14:00-16:00 Ingyenes múzeumlátogatás lehetősége a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeumban (1062, Bp., Andrassy út 103.) és a Ráth György Múzeumban (1068, Bp., Városligeti fasor 12.)

16:00-tól előadások a Fasori Református Templom Gyülekezeti termében (1071. Budapest, Városligeti fasor 5.)

16:00-16:20 Ráday Mihály, elnök: 30 nem könnyű év

16:20-16:35 Winkler Gábor, építész: Örökségvédelem-civil kurázi

16:35-16:50 Baliga Kornél, építész: A pesti flaszteren

16:50-17:05 Millisits Máté, művészettörténész: Zsolnay-kerámiával díszített szakrális épületek a XX. század hajnalán

17:05-17:20 Csenkey Éva: A Zsolnay-épületkerámia kutatásának negyedszázada

Az előadások után ünnepi vendéglátás, illetve minden vendégnek lehetősége nyílik megnézni a fasori református templomban lévő kiállítást, melynek témája az idén 100 éves templom.

Záró esemény: orgonahangverseny

Csoportgyűlések-programok

Június-Július-Augusztus

Fotós-csoport

A Fotós-csoport a hónap harmadik keddjének megfelelően június 18-án tartja rendes ülését és beszéli meg a csoport nyári ügyvitelét és fókusz témáit.

Templomtörténeti csoport

Júniusra, júliusra és augusztusra nincs meghirdetett program, nem tartanak csoporttalálkozót.

Várostörténeti csoport

Csatlakozik a a Zuglói Nemzetközi Iroda által szervezett Klósz- emléksétákhoz. A séták időpontjai a következők:

Június 8. 10:00, találkozási hely: Budapest, VII. kerület Városliget fasor 49. Klósz György egykori villája, utolsó műterme. A séta a Városligeten vezet keresztül, utolsó állomása Hermina kápolna.

Június 8. 14:00, találkozási hely : Lipták Villa (Az ott látható Klósz-kiállítást röviden bemutatja a rendező: Millisits Máté) A Lipták Villa címe: Bp. XIV. ker. Hermina út 3. Útvonal: Lipták Villa- Teleki Gimnázium- Hermina út- Városliget- Városligeti Fasor 49 (Klósz Villa). A sétákat vezetik: Millisits Máté művelődéstörténész, művészettörténész és Sebestyén László fotográfus. A séták részvételi díja felnőtteknek : 1000 Ft, nyugdíjasoknak és diákoknak 500 Ft.

Csendvédelmi Bizottság:

A Csendvédelmi Bizottság szoros együttműködésben készül a Környezetvédelmi Világnap- a Teremtés 23. Ünnepe rendezőivel.

június 3. (szerda) Bizottsági ülés

I. kerületi városvédő csoport

május 15.-én, a Kapucinus u. 9. szám alatti, frissen felújított 400 éves műemlék épületet tekinti meg. A bejárásra minden érdeklődőt szeretettel várunk 13 órakor a Budavári Művelődési Házban (Bem rkp.6.), ahonnan együtt sétálunk a helyszínre. A BEM6 havi programfüzetében a meghívást közzétettük.

Június 19.-én 13:00, a BEM6 - ban csoportülés lesz, ezt követően július és augusztus hónapokban nyári szünetet tartanak.

Terézvárosi csoport

Júniusban is folytatjuk sétáinkat "Keresztül-kasul Terézvárosban"

Június 1. (szombat) 10:00, találkozunk a Dózsa György út 102 előtt. Mindenkit szeretettel várunk! Ezúttal az egykori Aréna úton sétálunk.

Június 11. (kedd) 17 :00, "Színház az egész világ" virtuális barangolás Terézváros színházai között. Helytörténeti Klub az Eötvös10 pincéjében. Klubvezető: Roszinszky Bella, Közreműködik Végh Ferenc színművész. További programok a www.eotvos10.hu honlapján elérhetők.

Köbányai csoport:

Programjukkal kapcsolatban kérjük, figyeljék egyesületünk honlapját. (www.varosvedo.hu)

XIII. kerületi csoport

június 18. A Városrészek összefonódnak című kiállítás meglátogatása, amelyet a "75 éves a XIII. kerület" rendezvénysorozat keretében az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény állít össze. A program vezetője Németh Marietta helytörténész, csoportvezető. Gyülekezés: 10:00 a Váci út 50. számú épületben. Bejárat a CIVILEK HÁZA feliratú ajtónál az utcáról. Júliusban és augusztusban nem lesznek programok.

XV. kerületi csoport /MÁV Telep Baráti Köre KHE/

június 3. (hétfő) 16:00. és június 10. (hétfő) 16:00 a 80771 hrsz. társasház díjnyertes Fővárosi Környezetvédelmi Alap pályázatának bemutatása a nagyközönség számára. Találkozó helye: Ósrákosi Református Templom bejáratánál. (1155. Budapest, Széchenyi út 18.) A MÁV-Telep Baráti Köre KHE **csoport értekezleteit minden hónap első szombatján tartja**, interneten egyeztetett időpontban.

A Környezetvédelmi csoport foglalkozásai a Szent Korona úti Ált. Iskola és a Pestújhelyi ÖKO iskola diákjainak tanévzárásig az iskolákkal előre egyeztetett időpontokban.

A párbeszéd körök a 2014. évi Rákospalotai Kalendárium összeállításához interneten egyeztetett időpontokban.

A MÁV Telepi Jézus Szíve katolikus templom szeptember elejére tervezett 75. évi jubileumi ünnepség sorozatának összeállításához folyamatos csoport megbeszélések interneten egyeztetett időpontokban.

Pesterzsébeti Városvédő Csoport:

2013. június 25. (kedd) 17:00, Helyszín: Csili Művelődési Központ, Vizvári Terem. Az előadás címe: Tájékozódás Pesterzsébet különleges épületeinek védelméről
Előadók: Trummer Tamás Pesterzsébet főépítésze és Óváry Gábor csoportvezető
Júliusban és augusztusban nem tartunk összejövetelt.

Promontor-Tétény munkacsoport:

Június 12. (szerda) 17:00, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budafoki Könyvtárában irodalmi-helytörténeti emlékestet tartanak Bródy Sándor születésének 150. évfordulójára. Az est keretében Krúdy Gyula: Kutyavilla című elbeszélését olvassák el közösen, hogy közben megismerkedhetünk a címadó vendéglő történetével, valamint az elbeszélésben feltűnő szereplőkkel is. A vetített képek megidéznek a XIX. század vége Kutyavillájának hangulatát és az elbeszélés főszereplője, Bródy Sándor alakját. Az est előadói: Garbóci László, Feinek György és Bartos Mihály. Minden érdeklődőt szeretettel várunk!
Június hónapban más összejövetelt nem tartanak.

Soroksári Grassalkovich Kör:

június 13. és 27., július 11. és 25., augusztus 8. és 29.: A Az összejövetelek minden alkalommal 17 órától kezdődnek a Soroksári Közösségi Házban (Bp. XXIII. kerület, Grassalkovich út 154.)

30 éves a Budapesti Városvédő Egyesület

...de lehetne akár 30 és fél is, ha megalakulhat már 1982 őszén. Ám akkor még az ilyen civil kezdeményezés anynyira újnak, szokatlannak, rendkívülinek tűnt, hogy számos kompromisszum után is csak 1983 tavaszára kapott szabad utat – Budapesti Városszépítő Egyesület néven. „Mi az, hogy városvédő, Ki ellen akarja az elvtárs a várost védeni?” Soha el nem feledhető szavak, de emlékszik is rájuk mindenki, aki ott volt a kezdeteknél. Sajnos sokan már nem lehetnek közöttünk. Mások pedig elfáradtak, otthon-ülökké lettek, nincs kedvük, erejük már a közönségi munkához.

Meg is változott a világ – persze. Nézegetem a közel 200 oldalas könyvet, amit a 25. születésnapunknak örülve készítettünk, s azt lapozgatva is van mire büszkének lennünk. Legyen az helyreállított régi ország-címer, szobor, kálvária, kandeláber, új emléktábla, szökőkút, vagy értelmes előadás, városi séta, ifjúsági vetélkedő, kiállítás, helytörténeti kiadványok tömege, környezetvédelmi munka, grafitti-mentesítési akciók, temetői kutatások, utcánév-ügyek – és ki tudja még, mi minden... Kétségkívül az volt a hőskor, amikor – hogy a pártállami kor kifejezéseit használjam – a „társadalmi munka”, az „alulról jövő kezdeményezés” keretei között létrejött új civil fórum megkérdőjelezhetővé tette az egy pártrendszer, a tanácsok (vezetőinek) kikezdehetetlenek hitt döntéseit, intézkedéseit.

Érdekeség annak is utánagondolni közben, hogy abban az időszakban kapott az egyesület helyet (fűtést, világítást is) a működéshez – az elvárt kompromisszum-készség mellé. Elfogadtuk a „városszépítő” szót akkor, meg a tanácsai vezetés által jelölt elnök személyét... (A Budapesti Városszépítő, majd néhány évvel később már Városvédő Egyesület és székhelyeinek története nyomon követhető a 25. évforduló idején szerkesztett könyvből.)

Van teendő most is bőven, s el lehet érni az embereket – talán. Legfeljebb a módszereken kell(ene) változtatni.

A rendszerváltás előtt azért is kellett szólni, hogy az utcánév táblákon újra ki legyen írva, mint hajdan, a Fővárosi Közmunkák Tanácsa (FKT) működésének idején a hagyományos városrésznév is a kerületi sorszámok mellé, hadd erősödjék a lokálpatrióta érzület a régi városnegyedek, vagy az 1950-es főváros-nagyobbításakor Budapesthez csatolt korábban önálló városok és községek határai között, hogy aztán az összefogás is erősödjön a nagyobb közösség, a kétmillió főváros érdekében. A helyhez való kötődés, ragaszkodás, a nagy egész javára is szolgál(hatna) egyidejűleg. Ma a kerületek úgy megerősödtek, hogy már alig van szerepük az egykori városrészeknek, s a fővárosi közös cselekvés lehetőségei is megnehezedtek az utóbbi években. Még a végén megérjük azt is, hogy útlevelet kérnek, ha átmegyünk a Király utca, vagy a Rákóczi út, vagy a – például – a Hattyú utca páratlan oldaláról a párosra – mondogatom olykor. Mint hírlík, újraönteti a kormányzat Andrassy Gyula lovas szobrát. Most azt a gondolatot is újra – jogszabályba – kéne önteni, ami a város újraegyesítést célozná meg, éppen Andrassy szellemében. Amikor évről-évre

elzarándokolunk Podmaniczky Frigyes szülőházához és virágot helyezünk el az (általunk készített) emléktáblánál, újra és újra el kell töprengenünk azon, vajon van-e, lesz-e lehetőség a perifériális, avagy csoportérdekeken felülemelkedő módon óvni a meglévő (legnagyobb részben az FKT csúcskorszakában irányítottan, egyeztetetten létrejött) értékeket, s alkotni újakat – az egész főváros érdekében? Vajon van-e ma még olyan hely, ahol egy, sok helyi ügyben is tevékeny, de az egész városban gondolkodó civil szervezet megszólalhat?

Vajon van-e hely, a szétszedett és elerőtlenített magyar műemlékvédelemben, vagy ahelyett, ahova fordulni lehet, ha segítség kell, ha hivatali támogatásra van szükség ahhoz, hogy valami érték megmaradhasson, túlélhesse a „fejlesztői”, befektetési igényeket.

Valami nagy-nagy baj van ott, ahol ennyi ház áll üresen! Üresen áll olyan helyreállított épület is, mint a FKT első székhelye, a Clark Ádám téri „Lánchíd-palota”, meg olyan is, mint a Balettintézetnek is sokáig helyet adó Drechsler-ház, meg a volt MÚOSz székház, meg a CIB legutóbbi irodaháza (a Lukács Cukrászdával) és még jó sok másik remek épület a „világörökséghez” tartozó Andrassy úton, meg a Paulay Ede utcában, meg mögöttük a Terézváros és az Erzsébetváros házrengetegében, meg a ferencvárosi Nagyvásártelepen, meg a svábhegyi Diana úton, sok sorstársuk, műemlékek, fővárosi-, vagy kerületi védettek, vagy „csak” védelemre szoruló értékei szeretett városunknak. Lehet, hogy az lenne az egyik feladatunk, hogy ezeket összeírjuk, leírjuk, bemutassuk, felmutassuk, mint felkiáltójeleket, mielőtt leíródnak teljesen, s – tisztelet a kivételnek – teljesül tulajdonosuk fő óhaja: építési telek lesz a hült helyükön. Vagy – úgy látszik – a házaknál nagyobb hasznot hozó parkolóhely, mint éppen legutóbb a Mészáros utca 13-15. helyén, a Krisztinavárosban. A házak mindegyikének van (!) tulajdonosa, aki/amely kötelezhető, büntethető lenne a mindannyiunk közös vagyonyához, örökségéhez tartozó épület jó karban tartására. De az is elrendő (s már évtizedek óta elérhetetlen) cél, hogy Magyarországon/Budapesten is legyen olyan adókedvezmény-rendszer, amely ösztönzi a tulajdonosokat az értékes épület-vagyon fenntartására, megújítására.

Volt szerencsém kezdeményezni a Főváros Önkormányzatánál, hogy történjen valami (akár külföldi példák tanulságait is átvéve) annak érdekében, hogy ne bántsa ennyi itt élő és vendégségben hozzánk érkező ember szemét az az elképesztően sok üres bolt, s azok üres, koszos, gondozatlan portálja, kirakata. A „felületi kezelés” mellett persze az is megvizsgálandó, mitől mennek tönkre a kereskedők, miért zárnak be az üzletek, vajon kap-e valamiféle ösztönző kedvezményt az, aki újrainyit egy belvárosi kereskedelmi egységet? Egy egészen biztos: fel kell tüntetni minden kirakaton, kié az üzlet, ki tehető felelősé, ha annak a látványa olyan, amilyen. Ez kétségkívül jogszabályi kérdés. De az, hogy ennek a kérdésnek a további kezelésében, az intézkedésre váró helyek feltárában, a felhasználás/eltakarás módozatainak kidolgozásában, mások javaslatainak elbírálásában kérhet és kaphat

feladatot a mi csapatunk is. Budapest – rendszerváltáskor megszületett - utcanév-adási rendeletének és utca- és házszám-tábla jogszabályának megalkotásában részt vettünk, s a teljes fővárosi utcanév (vissza)keresztelési láz lebonyolításában is jelentős szerepet vállaltunk. Kétszer is úgy tűnt, itt az ideje kiadni „Budapest teljes utcanévlexikonát” mert a kérdés nyugvópontonra jutott. Nem így lett. Az újabb és újabb kezdeményezések gazdái, a kerületi vezetők „nyomulása” két éve megerősödött, s – bár az átkeresztelések joga továbbra is a Fővárosi Önkormányzaté, a budapesti testület „ellenálló képessége” igen csekély. Miközben „vigyázó szemünket Párizsra vethetnénk”, s láthatnánk, hogy ott nem keresztelik át az utcákat az éppen aktuális politikai igények szerint, nálunk - úgy tűnik - nem is sokára megint eljön az ideje újabb könyvet írni...

Írni és írni, publikálni megint, s nem is föltétlenül a régmúlt felfedezése érdekében, de közeli idők, s a jelenlegi változások megörökítése miatt is, mindenképpen a feladatunk marad. Az internet korában is kellene olyan könyvek, mint – például - az „Adalékok...” sorozat kötetei, amelyek kutathatóvá teszik a későbbi nemzedékek számára a jelenkort. De szükség van a változások dokumentálásához, ha kell, a változtatások terveinek megkérdőjelezéséhez is megszólalni, s ennek módja már szinte teljesen megváltozott az utóbbi két évtizedben.

A még papír-alapú újságot olvasók, akiknek (nemcsak a megöregedés, de a pénztelenség okán is) a száma csökken, azt a lapot forgatják, amely politikai nézeteikhez legközelebb áll, s egy másikban megjelent, bármilyen fontos városi információ el sem éri őket. Nincs immár három éve a „városvédő” műsor a tévében, aminek módja volt elérni bármilyen beállítottságú, épített és természeti értékeink iránt érdeklődő, azért tenni kész embereket, s ezzel - tulajdonképpen - szervező szerepkörhöz is jutott határaink innen és túl. Marad így legfőképpen a digitalizált világ.

Meg kell jelenni, s ráadásul érdekesen a honlapok, blogok világában, ott kell lenni a facebookon, s szinte naponta követni (vagy megelőzni) az eseményeket. Tanulók vagyunk még ebben a világban, miközben az már majdnem elszalad mellettünk. Sokan csinálnak már üzletet az olyan városi „idegenvezetésből” amit egyesületünk tagjai szerelemből csináltak, s csinálnak ma is, városi sétákon megismertetve az őket követő közönséggel a bemutatott ház, utca, városrész történetét, védendő értékeit. Vannak, akik „vállalják a veszélyt”, s vitatkoznak a közösségi oldalakon, s miközben ők vállalják a véleményüket névvel, s arccal is, eltűrik, hogy mások - nickname-en, vagyis álorcát öltve, - „commentelhetik”, amit írtak, akár minősíthetetlen hangnemben is.

Lehet, hogy szokni kell? Minden esetre próbálkozunk. Van, aki „fölteszti a honlapra, amit a többiek a rendelkezésére bocsájtanak, van, aki ugyanezt megteszi a BVE facebook oldalán, s gyűjti már a „lájkolókat”. S van, aki mások internetes lapjaira „jár” vitatkozni. Persze közben egyre nehezebb közös véleményt kialakítani egy-egy kérdésben. Ezért is jó néhány olyan erőpróba, mint például az, amit az V. kerületi megkeresés nyújtott, hogy vélemé-

nyezzük a „Belváros-Lipótváros Kerületi Városrendezési és Építési Szabályzatáról és Szabályozási Tervéről” szóló rendeletének módosítási tervét. Vajon van-e lesz-e kíváncsi bárki a civil szervezetek véleményére akkor, amikor beépítene azt a területet, amit a Városligetből hasítottak ki, s betonoztak le a Rákosi-korban, ahelyett, hogy végre feltörnék a betont, s újrafüvesítenék, fásítanák, visszabővítenék a Ligetet eredeti területére? Vajon mikor keresi meg a „társadalmi munkásokat”, a civilszervezetekben együttműködő szakembereket a döntések meghozója, s mikor kell – ha információhoz jutunk, megszólalni, elébe menni a döntéseknek? Mint hajdanán, a „legvidámabb barakk” utolsó évtizedében...

Most – hároméves szünet után - a Főváros 2013-as költségvetésében újra szerepel a Budapesti Városvédő Egyesület „sora”. A működési kiadások ellentételezése bizonyos fővárosi feladatok átvállalásával, az azokban való tevékeny részvétellel ellensúlyozzuk a támogatást. Amikor ezeket a sorokat írom, még a részletek nem tisztáztak. De kimondható, hogy: élünk. Szűkebb helyen, nehezebb körülmények között, de megvagyunk. Kapcsolatunk az országos szervezettel, a Város és Faluvédők Szövetségével (Hungaria Nostra) és a Budapesti Építészakamarával is kitűnő. Remélhető, hogy a mai világban is majd egyre többen „lájkolnak” bennünket, s a Budapesti Városvédő Egyesület a további években, évtizedekben is él és hatékony marad.

Utoljára, de nem utolsó sorban (ahogy mondani szokás) köszönet, a mindenkori elnökség nevében is, mindenkinek, aki részt vett az egyesület munkájában, aki azt segítette foglalkozásából adódóan, vagy hivatali feladatait is túllépve, munkakörét meghaladó módon, annak, aki csinálta, meg annak is, aki eltűrte, annak is aki elfogadta a más véleményt, vagy csak érdemben foglalkozott vele, annak aki bábáskodott, segített a kiállítások, könyvek megszületésénél, a köztéri bútorok, szobrok, emléktáblák létrehozásában, vagy megóvásában, helyreállításában, s még egy köszönet az „alapító atyáknak”, s azoknak a nagyra becsült tagjainknak, akik nem érthették meg a mostani kerek évfordulót, de mindvégig velünk voltak, amíg megtehették.

Ráday Mihály

A Panteon Csoport 30 éves története

Tisztelt városvédő barátaink. A következő pár mondatban a Panteon Csoport munkáját szeretnénk dióhéjban bemutatni. Csoportunk szintén idén ünnepli 30 éves évfordulóját, hiszen egyidős a Városvédő Egyesülettel. Célnk ugyanaz most is, mint a csoport megalakulásakor, temetők kutatása neves elhunytaink sírjairól, művészi értékű síremlékekről, adatgyűjtés, rendezés, javaslattétel védelemre, fotózás, stb. (elsősorban a budapesti sírkerteké, de munkánk később kiterjedt vidékre, a történelmi Magyarországra, sőt külföldre is).

A kezdeti időkben csoportunk szép taglétszámmal rendelkezett, amely tíz és húsz fő között mozgott. Munkánk fő folyama síremlékekről kartonozás és kartotékok készítése volt, amelyeket a budapesti temető-térképek és névjegyzékek készítéséhez jól fel tudunk használni. Ekkor jelentek meg az első kiadványok pl. a Kerepesi, a Farkasréti és a Rákoskeresztúri temetőről. Ezen kiadványok „második megjelenési hulláma” az 1980-as évek végére tehető, ekkor készültek el a már bővített, és javított anyagok, ill. a kisebb temetők (pl. Óbuda) is.

Haladva a korrallal, a kartonozott anyagokat az 1990-es évek elején számítógépekre, adatbázisokba telepítettük át, amely soha nem látott módon meggyorsította a munkánkat. Valamikor ekkorra datálható, hogy a Budapesti Városvédő Egyesület és a fővárosi Önkormányzat segítségével levelet küldtünk Magyarországon összes településéhez, segítségüket kérve, jelöljék meg, vannak-e temetőjükben (temetőikben) neves síremlékek. Óriási adatmennyiség érkezett vissza, feldolgozásához hosszabb időre volt szükség.

Az 1990. október 16-i csoportülésen merült fel az a gondolat, hogy a Városvédő Egyesület alapítványt hozzon létre neves síremlékeink védelmére és megmentésére. A gondolatból tett lett, az alapítványt, amely napjainkban is töretlenül működik, 1991 tavaszán jegyezték be Nemzeti Panteon Alapítvány néven. A továbbiakban pontokba szedve szeretnénk pár érdekes „szemezgetést” bemutatni munkáinkból (ami természetesen a Budapesti Városvédő Egyesület érdeme is):

- Csernus-Lukács Lajos, Triff Viktor, Zsigmond János (szerkesztette Gerle János): BUDAPESTI TEMETŐK (A mi Budapestünk sorozat, Sík – k. 1999). Megjelent németül és angolul is.
- IN MEMORIAM HŐSÖK TEMETŐJE kiadvány (HM Zrínyi ... kh.társ., 2001), amely a Rákoskeresztúri temető katonasírjainak állít emléket (az anyag gyűjtője Zsigmond János).
- A FARKASRÉTI TEMETŐ kiadvány, (Tóth Vilmos, Zsigmond János, Bp. Negyed, 2003, 1-3.)
- a 2000-es évek közepén Péteri József tagtársunk közel 400 fotót készítve feldolgozta a Rákospalotai temetőt, majd eddig száz körüli fotót készített a Salgótarjáni úti és a Csörsz utcai Izraelita temetők síremlékeiről is. A Salgótarjáni úti temető további fotózását idén szeretné folytatni.
- Zsigmond János tagtársunk immár negyven éves kutató munkája során kb. 10.000 fényképfelvételt készített temetőikben. Ezen felvételek egy része pótolhatatlan értékű, mert napjainkban már felszámolt, eltűnt temetőikben készültek, ill. olyan, még ma is működő temetők sírjait örökítik meg, ahol a temető még megvan, de a szóban forgó síremlékek már eltűntek, vagy felszámolták azokat. A filmtekercsek digitalizálása fo-

lyamatos, eddig kb. a 30%-ot sikerült feldolgozni.

• Az elmúlt években Péteri József tagtársunk a Budapesti Temetkezési Intézet Zrt. támogatásával (engedélyt adtak minden budapesti temetőben fotózásra) végig fotózta a Kerepesi temető összes jobb- és baloldali falsírboltját, ill. az árkádsorok összes síremlékét, függetlenül attól, hogy a sírban nyugszik-e neves személy, vagy az művészi értékű-e. Még ha a sírbolt helyén mára csak egy ködarab maradt, az is része a fotóarchívumnak. Mint ismert, a bal fal melletti sírboltokból több mint százat 1953-ban, a gumi-gyár terjeszkedése miatt felszámoltak, és nagyrészüket áthelyezték a Rákoskeresztúri temető 16. és 28. parcellájába. Tagtársunk ezen sírok nyomába is eredt fényképezőgéppel, és ami még fellelhető volt megörökítette. Hamarosan összeállhat az a „fotótörténelem”, amely az utókor számára megmutatja, mi maradt meg, mit sikerült megmenteni ezekből a hajdan csodálatosan szép síremlékekből. Az ebben a témában elkészült nagyfelbontású digitális képek száma már most is több ezer felvétel.

Végül, sajnós azért egy problémát is megemlítenénk, nevezetesen azt, hogy kevesen vagyunk. Csoport létszámunk több tagtársunk elhunytá, továbbá lemorzsolódások miatt jelenleg 3 fő, átlag életkorunk sajnós közelebb a nyolcvanhoz, mint a hetvenhez. Szeretnénk „frissítést”, ehhez kérnénk az Egyesület segítségét, talán valamilyen reklámozással, kampányolással sikerülne új tagokat az Egyesülethez csábítani (gondoljuk, ez más csoportoknál is probléma) akár az Egyesület weboldalán, akár tén a Facebook-on keresztül is.

A pesterzsébeti csoport

Pesterzsébeten 2004 márciusában Árki Sándorné Kápolnási Magdolna vezetésével, 15 fővel megalakult a Városvédő csoport. Már kezdetben is jelentős eredményeket ért el a közösség, 2004. november 19-én megnyílt a Pesterzsébet Anno kiállítás a Pesterzsébeti Múzeumhoz tartozó Gaál Imre Galériában, majd a kiállítás két hónapra beköltözött az Egyesület Podmaniczky termébe. Az adatgyűjtések befejezése után 2008. november 8-án bemutatásra került a Budapest templomai – Pesterzsébet XX. kerület című könyv. Pesterzsébet helytörténeti emlékeiből nyílt kiállítás a pesterzsébeti Városházán. A hagyományörző pesterzsébeti lakosokat megdöbbentette az a pusztítás, amit a MÁV követett el a már korábban védetté nyilvánított Erzsébetfalva – Pesterzsébet MÁV vasútállomás épületének lebontásával. A városvédők Árki Sándorné Kápolnási Magdolna áldozatos munkája révén 2010. szeptember 17-én emléktáblát helyeztek el a vasútállomás helyén. Ebben a néhány évben a tagok száma folyamatosan növekedett és a tagok, valamint a szimpatizánsok a Gaál Imre Galériában színvonalas előadásokon vehettek részt. Új témakört jelentett Óváry Gábor vetített képes előadás-sorozata, amely Pesterzsébet történetével, a település különleges épületeivel és általánosságban az építészettel és ezen belül nagyapja, Óváry Arthur műépítész terveivel foglalkozott. Az előadások egy része nem csak Pesterzsébeten, hanem a Budapesti Városvédő Egyesület székhelyén lévő vetítőteremben is bemutatásra kerültek. Az előadás-sorozat kedvezően befolyásolta a Pesterzsébeti Evangélikus Egyházközség Béke templomának felújítási munkálatait is. A múlt örökségeinek védelme szempontjából ez volt az utóbbi évek legjelentősebb pesterzsébeti sikere. Példamutató összefogás jellemezte azokat a munkákat, amely során a gyülekezet mintegy ötvenmillió forintot a templom felújítására tudott fordítani. Megtörtént az épület külső- és belső festése és az ólomüveg ablakok javítása, a kevésbé hatékony, ugyanakkor drága konvektoros fűtést korszerű padfűtés váltotta fel, illetve fűthetővé váltak a templom egyéb helyiségei is. Az elektromos hálózat felújításával együtt, korszerű belső világítás valósult meg és átalakult az oltártér is és a mozgáskorlátozottak számára akadálymentesített bejárat került kivitelezésre. Ez a példamutató összefogás azért jöhetett létre, mert a hagyományörző pesterzsébetiek azonosulni tudtak Óváry Arthur pesterzsébeti műépítész két épületével is, a templommal és a parókiával. A pályázaton nyert pénzügyi forrásokon kívül a lakosság adományokkal, valamint önkéntes szakmunkákkal segítette az előre kitűzött célok elérését.

Árki Sándorné Kápolnási Magdolna 2011. március elsejével romló egészségi állapota miatt lemondott.

Néhány hónappal később, szeptember 18-án a Budapesti Városvédő Egyesület felhívására a Kulturális Örökség Napja alkalmából Óváry Gábor Épületlátogató sétát szervezett, amely a „Budapest legszebb főutcája” címet viselő Kossuth Lajos utca néhány romantikus épületére szerveződött. A virágos Magyarorszáért környezetvédelmi versenyen 2010-ben „Budapest legszebb főutcája” címet a Pesterzsébet főutcája, a Kossuth Lajos utca nyerte el. Ezen a napon öt épület kapui nyíltak meg, többek között a Városháza, valamint két Kossuth Lajos utcai különleges épület, amelyeket Óváry Arthur tervezett.

A Pesterzsébeti Városvédők jelenlegi vezetősége Óváry Gábor csoportvezető és Ettvel Zoltán küldött a múlt örökségeinek megvédése érdekében képviseli a Budapesti Városvédő Egyesület törekvéseit és folyamatos kapcsolatot tart fenn a Pesterzsébet Önkormányzat vezetésével, a kultúra hivatalos képviselővel, a Pesterzsébeti Múzeum és a Csili Művelődési Központ igazgatóival, valamint az egyházak, az iskolák és a civil szervezetek vezetőivel. A csoport havonta rendez magas színvonalú előadásokat. A Pesterzsébeti Csoport vezetősége és a tagok az előadások alkalmával, valamint egyéb rendezvények révén is közvetítő szerepet töltenek be a kerület vezetése és a település lakosai között.

A modern technikát felhasználva Ettvel Zoltán 2010 óta vezeti „Pesterzsébeti Érdekes” c. internetes blogját, melyben a XX. ker. városvédelmi és helytörténeti érdekességeivel foglalkozik.

A Városvédő csoport vezetése javaslatot tett emléktáblák elhelyezésére is, amelyekből egy emléktábla ünnepélyes felavatása 2013. március 28-án megtörtént. A márványtábla a Pesterzsébet, Kossuth Lajos utca 18. sz. alatti neobarokk társasház homlokzatára lett elhelyezve és a táblán az épület tervezőjének, Óváry Arthur műépítésznek a neve olvasható.

Budapest, 2013. április 5-én

Óváry Gábor, csoportvezető

Egy - valójában több - utcanév története

Mielőtt rátérnék a névtörténetére annak az utcának, amelyben lakom immár több, mint 25 éve, megemlítem, hogy a leveleim borítékán, illetve a leveleim papírjának a felső jobb sarkában feltüntetett bélyegzésen nemcsak a jelenlegi, hanem a korábbi utcanév is szerepel: Angol / volt Derkay / utca. Noha a korábbi elnevezés nem sokkal az 1990-es rendszerváltoztatás után került le az utcanévtábláról, mégis ajánlatos volt feltüntetése a bélyegzőn, sőt névjegyemen is. Ugyanis több, mint két évtizeddel a történelmi változás után is megeskik, hogy a mai Angol utca 11. sz. alatt keresnek valakit, aki ezt a számot viselő házban lakott vagy működött, csak éppen közel egy kilométerrel távolabb. Ezért írok erről.

Régi térképek tanúsága szerint az Angol utca egykor a Fogarasi útnál kezdődött és a Hornyák utcánál végződött. Keresztezte az Egressy utat. Déli, a Fogarasi és az Egressy út közötti szakasza kertészetek, főleg bolgárkertészetek között vezetett. Falusias jellegű volt. Az Egressy út és a Bosnyák utca közé eső északi utcarész viszont már a II. világháború előtt beépült. Ott létesült a Danuvia gyár, kisebb-nagyobb házakban sokan laktak ott már akkor is, sőt mozi is állt a lakosság rendelkezésére, a Zuglói. Az utcanév - Angol utca - feltehetőleg akkor keletkezett, amikor a Francia út, Mexikói út és Amerikai út elnevezések kerültek a budapesti utcanévjegyzékbe. Ez volt a helyzet a fordulat évéig, azaz 1948-ig.

A pártállami városvezetés első intézkedéseinek egyike volt a köztér át- és elnevezése egykori politikai foglyokról, partizánokról, neves munkásmozgalmi szereplőkről. Ezek egyike volt a partizánként harcoló, majd elesett Derkay Nándor. Róla nevezték el az Angol utca déli, vagyis a Fogarasi út és az Egressy út közötti szakaszát. A Derkay utca számozása, ugyanúgy, mint amikor még az Angol nevet viselte az egész utca, a Fogarasi útnál kezdődött. Tudni kell ugyanis, hogy a főváros pesti oldalán lévő utcák számozása, ha az utca a Dunára merőleges vagy annak tekinthető, a Dunához közelebb eső végénél kezdődik. Ha pedig az utca a Dunával párhuzamos vagy annak tekinthető, akkor a Rákóczi út és a Kerepesi út vonalához közelebb eső végénél kezdődik a számozás.

A hatvanas és hetvenes évek nagy lakásépítési akciók során az Angol utca déli szakaszán a mezőgazdaságot felszámolták és ma az egykori bolgárkertészetek helyén nagy, olykor sokemeletes házak állnak. A Derkay utca is beépült, benépesedett. A rendszerváltozás után a városvezetés revidálta a főváros utcanévlistáját. A pártállam idején politikai indíttatásból adott utcaneveket megváltoztatták. A

Derkay utcanév ezek között lévén azt a döntést hozták, hogy kapja vissza régi nevét. Azóta az Angol utca ismét a Fogarasi útnál kezdődik és a Bosnyák utcáig terjed. Gyakorlatilag ez azt jelentette, azaz jelenti ma is, hogy a volt Derkay utcának megváltozott a neve, de számozása a régi maradt. A mindvégig az Angol utca nevet viselő részen viszont megmaradt az eredeti név, de megváltozott a számozás. Ebből rengeteg tévedés és keresgélés származott. Közel negyedszázaddal a két utcafél egyesítése után is előfordul, hogy egy-egy, az 1948/49 és 1991 közötti Angol utca 11-ben stb. lakott személyt vagy ott működött céget a mai Angol utca 11-ben, stb. keresnek. Valamikor a kilencvenes években pl. egy reggel látom, hogy a ház előtt megjelenik két nagy luxusautó. Az egyikből egy szexbomba, a másikból egy köpcös férfi száll ki. Nézegetik a kaput, látszik, hogy valamit keresnek. Kiszólok az ablakon: mit keresnek? A Naptévét-hangzik a válasz, ezen a számon kellene lennie. Felvilágosítottam őket, hogy hajtsanak tovább, felfelé az utcán és túl az Egressy úton megtalálják. Rögtön bekapcsoltam a Naptévét és rövidesen megtaláltam őket a képernyőn. A szexbomba pornófilmszínésznő, a köpcös a producere - interjú készült velük.

Ilyenkor merül fel a kérdés: nem lett volna helyesebb a Derkay utcát pl. Vazelin Jankára átnevezni? Az Egyesült Királyság és Észak-Írország kormánya aligha tiltakozott volna az Angol utca rövidülésének a fenntartása ellen. Hiszen a birodalom is kisebb a háború előttinél.

A hab a tortán az, hogy az Angol utca immár új, hosszabb formájában is rövidebb annál, amilyen 1948 előtt volt. Jelenleg ugyanis a 11-es és a 10-es számokkal kezdődik, azaz a Kalapács utcánál. Ennek az az oka, hogy a Kalapács utca és a Fogarasi út közötti szakaszát be- és elépítették. Az ott álló házak más utcákban találhatóak meg. Ez nem ritkaság Zuglóban, hiszen pl. a Kalapács utca számozása 6-tal és 7-tel kezdődik, mert az elején áll, keresztbe, a Számviteli Főiskola Kollégiumának impozáns épülete.

Del Medico Imre

A XIII. kerületi csoport munkája

A XIII. kerületi Városvédő Csoportot 2007 szeptemberében alakítottuk meg az Angyalföldért Egyesületben azzal a céllal, hogy bemutassuk a kerület történelmi, építészeti, természeti értékeit előadások, filmvetítések, múzeumlátogatások és helyszíni séták keretében. Fő feladatunk az ismeretterjesztés, valamint a városvédő szemlélet kialakítása, a még menthető értékek megismerése, újabbak felkutatása.

A csoport tagjai minden programba úgy kapcsolódnak be, hogy megbeszéljük az aktuális téma részleteit, kérdéseket tesznek fel, véleményt nyilvánítanak, időnként vita is kialakul köztük. Az Értesítőben meghirdetett programokra - a téma iránt érdeklődők sokszor jönnek más városvédő csoportokból, és kérdéseikkel, tapasztalataikkal gazdagítják a mi ismereteinket is. Sikeresen szerveztünk olyan összejövetelt is, amelyre meghívtuk a szomszédos IV. kerület városvédőit, akik több előadással mutatták be az eddigi tevékenységüket. Terveink között szerepel ilyen hasznos és eredményes találkozók szervezése más csoportokkal is.

A csoport egyes tagjai vállalkoznak előadásokra, de legtöbbször olyan előadókat hívunk meg, akik az egyes témák szakértői. Kerületünk főépítésze, Arató György már kezdetben védnökséget vállalt csoportunk felett, és meghívott előadóként tájékoztat bennünket a kerületünket is érintő városfejlesztési tervekről, az értékvédelmi lehetőségekről és tevékenységekről. A Főépítési Iroda más munkatársai és a kerületi önkormányzat más szakemberei is mindig szívesen jöttek hozzánk, hogy az egyes témákról tájékoztassanak minket. Nincs mód a témák felsorolására, de megemlítem, hogy 2010 márciusában előadást hallhattunk Helembai Mihálytól az "Angyalzöld programról" a XIII. kerületben, 2012 novemberében pedig Staniszewski Csaba tartott előadást a XIII. kerület környezetvédelmi programjáról. Közvetlen építészeti és természeti környezetünk fő problémáiról, a velük kapcsolatos elképzelésekről, tervekről valóban tájékoztatást kapunk. Előfordult az is, hogy a csoport tagjait felkérték vélemény alkotására egyes építészeti jogszabályok megalkotása előtt, így például az egykori OTI telep, a jelenlegi kertvárosra vonatkozó új jogszabállyal kapcsolatban 2010-ben. Sajnos, az a gyakoribb, amikor már kész helyzetről kapunk tájékoztatást.

A városvédő csoport tagjai mindig sok segítséget kaptak az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény muzeológusaitól a kerület múltjával kapcsolatban. Kutathatunk a könyvtárban, a fényképtárban, részt veszünk az új kiállítások megnyitóján, helytörténeti sétákon, emléktáblák avatásán a kerületben. Csoportunk már 2011 tavaszán bekapcsolódott az akkor hagyományteremtő szándékkal megrendezett "Budapest100" programba. Előadással, helyszínbemutatóval, helytörténeti kiállítással és emléktábla avatásával a kerület akkor 100 éves házában: a Kárpát utca 7/b-ben. Örömmel veszünk részt évente az újabb 100 éves házak ünnepi programjain. 2011-ben az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény muzeológusai is segítettek a kiállításunk elkészítésében. Fényképtárunkban

olyan fotókat találtunk - felirat nélkül, amelyeket már csak az idősebb kerületi lakosok ismerhettek fel a régi Kárpát utcáról és környékéről. Ezeket a képeket akkor "közkinccsé tettük", és még az őszi Kulturális Örökség Napjain is sokan megnézték. A látogatók egy része a környékről jött, de volt olyan blogger is, aki a szecessziós ház különleges kovácsoltvas rácsairól készített fényképeit és helytörténeti anyagát az interneten tette közzé. Maczó Balázs, az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény muzeológusa 2013 februárjában nagy sikerű előadást tartott városvédő csoportunkban Újlipótváros építészeti arculatáról. Az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény az egyik fő szervezője a 75 éves XIII. kerület ünnepségeinek 2013-ban. 75 programmal köszöntjük a 75 éves kerületet. A városvédő csoport tagjai tervezik, hogy több programon részt vesznek.

Építészeti témák előadói voltak a csoportunkban 2009-ben Finta Sándor, aki jelenleg Budapest főépítésze, majd Nagy Bálint. Nagy Bálint kalauzolt minket később: 2011 tavaszán, amikor a FUGA építészeti központban jártunk.

A Budapesti Városvédő Egyesület tagjai közül is többen tartottak nálunk előadásokat. Az előadások témái közül kiemelem a XIII. kerület harangjairól 2010-ben és a XIII. kerület bronzöntődéiről szóló témákat. Mindkét előadást Millisits Máté tartotta. Olyan helytörténeti tényeket tudtunk meg, amikről fogalmunk se volt addig.

Saját csoportunk tagjai elsősorban a XIII. kerület egyes részeinek történetéről, építészetéről, a kerületben egykor élő híres emberekről tartottak előadásokat, és vezettek az egyes témákhoz kapcsolódó helytörténeti sétákat, múzeumlátogatásokat. Németh Marietta helytörténésznek a Margitszigettel kapcsolatos minden előadása és sétája sok érdeklődőt vonzott köreinkbe. Nagy érdeklődéssel néztük meg 2009-ben a Bedő-házat, a Magyar Szecesszió házat, ahol szakszerű vezetést kaptunk, így gyönyörködhettünk a Róth Miksa Múzeum kincseiben is vezetéssel 2009-ben, 2011-ben a Magyar Nemzeti Múzeumban a Széchenyi világi című kiállítás anyagában és 2012-ben a Magyar Nemzeti Bank Látogatóközpontja interaktív kiállításában. Minden múzeumlátogatásunk az épület történetével, stílusával, építészeti, művészettörténeti értékeivel kapcsolatos rövid előadással kezdődik.

2013 márciusában építészeti értékvédelmünk helyzetéről, súlyos problémáinkról tartottunk előadást és beszélgettünk a témáról.

A XIII. kerületben a városvédő csoport tagjai természetesen nagyon szeretik Budapestet és a kerületüket, s bár időnként a nekünk otthont és kereteket adó Angyalföldért Egyesület juttat nekünk egyes pályázatokon elnyert támogatásokból valamennyi pénzt, de jelentős összegű pénzbeli támogatás hiányában eléggé korlátozott az értékvédő tevékenységünk.

A XIII. kerületi Városvédő Csoport tevékenysége utolsó 5 évről a beszámolót készítette: Németh Marietta csoportvezető, Budapest, 2013. április 3-án.

Volt egyszer egy szoborcsoport

A köztéri szobrok mindig is meghatározó szerepet játszottak a város életében. A város képét formálva, érzéket, gondolatokat sugallnak, befolyásolnak, elragadnak, vonzanak és taszítanak.

Egy-egy köztéri szoborról olvasva, még ma is Rajna György „Bibliáját” veszem elő, ha pontos információt keresek. 1989-ben jelent meg - az akkor még Budapest Városszépítő Egyesület kiadásában! Azóta, nemcsak egyesületünk neve változott, de a szobrok sorsa is: érzelmek és gondolatok kavargó forgatagában halnak meg és születnek újjá. Esetleg egy temetőben még láthatók, vagy végképp eltűnnek, majd újra feltámadnak, miközben a város, hol békésen-hol békétlenül éli a maga kalandos életét.

Az előszót még az akkori elnök, Dr. Dalmy Tibor írta, a munkatársak között olvasom Dr. Szentpétery Tibort nevét... (éppen most lenne 100 éves!) Később pedig a csoportot Greguss Imre vitte tovább... (ő sincs már közöttünk). Örömmel tölt el, hogy ismerhettem ezeket a nagyszerű embereket!

A születésnap kapcsán elgondolkodtató, mennyi sok értékes ember „fordult meg” az egyesületben, és mennyire fontos, hogy létre tudtak jönni ezek a munkák!

Amikor az Eötvös utcából költöztünk, szembesültem azal, hogy mennyi a feldolgozatlan, gondozásra váró hagyatéék még „Gyuri bácsitól”! Neszták Béla szorgalmasan rendezte is a temérdek anyagot, de az energia arra már nem volt elegendő, hogy kiadásra is kerüljön. Az Internetnek hála, azért a munka nem volt teljesen hiábavaló.

Miután Terézvárosban gazdag hagyománya van a szobrászatnak, gondoltam is, hogy „belevetem magam a szobrokba”, de a bőség zavarával megküzdeni, túl nehéznek, soknak bizonyult volna. Az újra meg újra megrendezett Epreskert Esték felidéztek sokunkban azokat a régi történeteket a művészvilágról, Strobl Alajosról, Ferenc József látogatásáról... Milyen jó, hogy ekkor itt, a kert árnyas fái alatt, a tehetség és a hatalom szerencsésen találkozott, és a legendás tíz szobor megszülethetett!

Aztán a szobrok új területre tévedtek. A magas lóról, a díszes posztamensekről leszálltak a földre. Leülhetünk melléjük a padra, melléállhatunk, mintha csak úgy együtt sétálnánk az utcán, beállhatunk az esernyőjük alá, hogy ne ázzunk, megsimogathatjuk a kutyájukat, ha kedvünk tartja. A heroikustól a hétköznapok egyszerűségéig végtelen sokszínűségben... A szobrok „belakják” a várost, az emberek pedig befogadják őket.

A köztéri szobrok sorsa különösen érdekes tanulmány lehet a történelmi vizsgálódások, helytörténeti kutatások tükrében. Csak ezt a 30 évet tekintve, felülemelkedve a napi politikán, fejet hajtva az elődöknek, megállapíthatjuk, hogy lenne értelme a Szobor csoport munkáját is

továbbvinni, amit egykor Rajna György olyan példamutató lelkes odaadással elkezdett. Gyuri bácsi könyvében, a 644 lap alján az utolsó sorban: Liszt Ferenc...

A Paulay Ede utca torkolatában a róla elnevezett téren meg kell állnunk egy pillanatra!

Két éve - a 200-as jubileum kapcsán - rendszeres sétánk során körülvettük, megcsodáltuk a Marton László által megidézett zeneóriást. Abbé-ruhájában, háta mögött az orgona sipjait, a katedrálisok fenségességét, a mennyek kapuját szimbolizáló építménnyel lenyűgözött mindenkit. A művészi extázisban széttárt karjaival, szinte érezni lehetett az ujjából sugárzó varázslatot. Billentyűk nélkül is elképzeltük, megérezttük a zene, a művészet hatalmát! Ilyenkor - a pillanat áhítatában - kicsit megnyílt a mennyország...

Néhány hónapja a „szenvedélyes acélgyűjtők” is megláttak egy ici-pici lehetőséget a mennyek kapujában. Eltűnt a Finta József építész és ifj. Szilávis László iparművész munkáját dicsérető vörös márvány építmény a rozsdamentes acélcsövekkel...

Így zajlik a városi élet a Liszt Ferenc téren az úrnak kettőezer tizenharmadik, a városvédők harmincadik esztendejében...

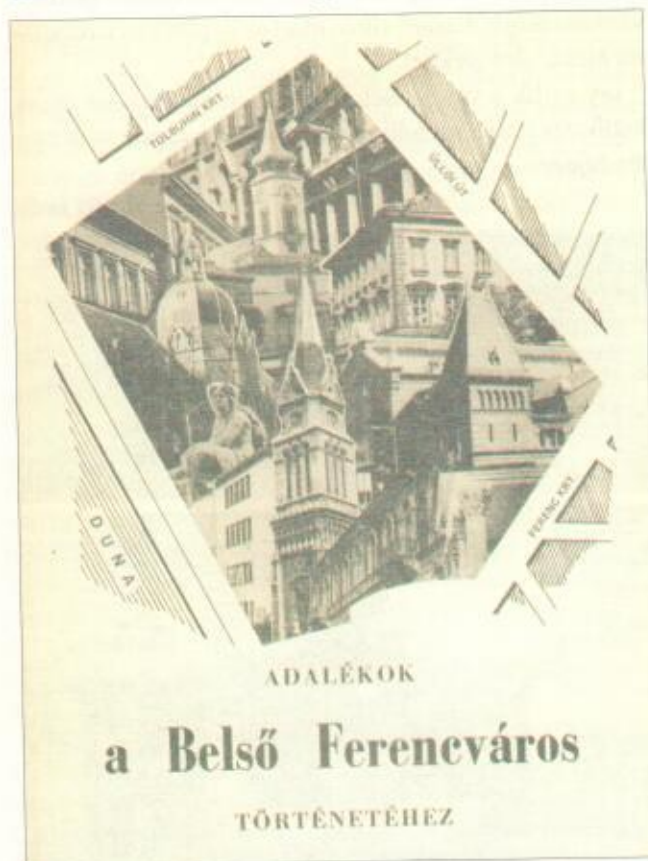
Roszinszki Bella

A Városvédő fotóscsoportról

A „fotós csoport” szervezése a Városvédő Egyesületen belül 1982-ben kezdődött. A 40-50 főből álló, némileg változó létszámú csoport professzionális fotósoktól a lelkes „háziasszonyokig”, gyakorlatilag 20-60 éves korosztályig, majd minden foglalkozású, a főváros iránt elkötelezett tagtársból állt össze. Egyetlen kritérium az értékek védelmének fontossága volt, illetve valamilyen hagyományos fényképezőgép birtoklása. Természetesen akkor még csak a fekete-fehér, negatív-pozitív papírképes eljárás jöhetett számításba, és persze mindenki önkéntes munkával, térítésmentesen dolgozott. Néha a fotópapírt bocsátotta rendelkezésre az Egyesület. A havonta megtartott összejövetelek többnyire az elkövetkező kiállítások előkészítését szolgálták, ezen felül vetített előadásokat, az Eötvös utcai épületben. Időnként közös autóbustúrán vettek részt a csoporttagok. Emlékezetes volt a burgenlandi kirándulás.

A fotóscsoport fő feladatának tartotta egy-egy városrész, vagy kerület valamennyi épületének pontos képi és írásos dokumentálását. Egy fotós átlag 5-10 épületet

vállalt magára, végigfotózva az épület külső-belső részleteit a totál homlokzattól a legapróbb részletekig, a kilincstől a díszítésekig, belső terekig. A szöveges anyaggyűjtés a szóbeli adatközléstől az alapos levéltári kutatásig terjedt, melynek anyagát a kiállítás megnyitásáig megszerkesztett kötetben valamennyi résztvevő kézhez kapta. A fotókiállítások helyszíne többnyire a Budapesti Történeti Múzeumban volt, néha az Iparművészeti Múzeumban, vagy egyéb helyszíneken.

1982. „Andrássy út épületei”, 1983. „Belső Terézváros” BTM, 1984. Belső Erzsébetváros” BTM, 1985. „Belső Józsefváros” Múcsarnok, 1986. „Belső Ferencváros” Iparművészeti Múzeum, 1988. „Lipótváros” BTM Munkásmozgalmi Múzeum, 1991. „Viziváros”, 1993. „Belváros” BTM, 1998. „Külső Terézváros”, 2000. „Tabán”

Volt még egy kis kamara kiállítás a Margitszigetről. A fotóanyagot: negatívokat, papírmásolatokat leltározva az Egyesület épületében őrizték meg, míg a Kossuth Lajos utcai helyiséget el nem kellett szintén hagyni. Ezután a gyűjtemény a Budapest Fővárosi Levéltárba került letétbe.

A fotózás célja a kor városának, épületállományának pillanatnyi rögzítését, az értékek vizuális megőrkítését és archiválását kívánta elérni, ami a későbbi felújítások során az időközben elpusztított értékek helyreállításához is segítséget jelenthetett. Sajnos a területek feldolgozása később megszakadt, Buda fotós feldolgozásából teljesen hiányzott az I. kerületi Várnegyed, a II. III. XI. és XII. kerület, de a pesti oldal is a belső területekre korlátozódott. A fotós csoport a fiatal korosztály hiánya miatt fokozatosan elöregedett, majd Ottruba István kora és egészségi állapota miatt távozva, tevékenysége lassan elhalt.

A fotóscsoport vezetését 1982-2000 között Ottruba István végezte, majd néhány évig Végvári Annamária folytatta. A csoport újrászerveződése 2010-ben kezdődött Ágg Károly vezetése mellett, most már csak egy szerény létszámú csapattal, majd 2012-ben Surányi András vette át a csoportot.

Rosch Gábor

Zeppelin és a Világörökség

Budapest a világ egyik legszebb városa – halljuk, főként külföldiektől - mégsem hisszük eléggé! Ám nem csak nekünk érték, hanem az emberiség kultúrkincse: Világörökség! Barátilag azt kérdezik csöndesen: ilyen zivataros történelemben hogyan tudták megőrizni az egységes, méltóságteljes összképet a városnak? És a rendszerváltás óta? Hát mesélhetnénk...De szerencsére eleink időben elkezdtek, úgy 140 éve az intézményes műemlékvédelmet, és a szervezett természetvédelmet is elsők között a vén Európában. A civilek őrző ösztöne mindig is jelen volt emellett, minél nagyobb az értékromboló veszély, annál inkább összefogva: Városszépítő Bizottmány s más nevek alatt. Így a Budapesti Városszépítő Egyesület 30 éve épp jó időben alakult! Büszke vagyok, hogy egyik alapítótárgya lettem és maradtam.

A hazai érvényes önkormányzati és építési szabályozás sajnos az értékrombolás bünére csábít. És a pártpolitikai döntések is többnyire ártottak hosszú évtizedek óta. Gazdasági ösztönzés sincs a felújításra.

Az utóbbi évek civil eredményei mégis lelkesítőek! Az összefogás hatékonyságában és az informáltságban, de az egyesületi életben is óriási segítség a technika adta lehetőségek szélesedése: mobil-telefon, e-mail, közösségi oldalak. Lehetne ezeket a „rossz oldalon” is bevetni, de nem ez a tapasztalat.

A Szépművészeti Múzeum és Hősök tere átalakítása kiverte a biztosítékot 2010-ben. Messze nem csak építészeti-muzeológiai, műemléki, de nem is csak városépítészeti ügy volt. Első látásra megtévesztette a kortárs építészeket is. Jogerős építési engedélyt kapott a műemléki hivataltól a funkció nélküli beton-üvegkocka, a múzeum átalakítása. Ez igen jelentős ideológiai, nemzeti ügy próbája lett: az (akkor) egyetlen Nemzeti Emlékhelyünket támadta meg és meggyalázta volna a Szépművészeti Múzeum - Múcsarnok együttes méltóságát - EU pénzből csak a turisztikát kiszolgálva, a főbejárat bezárásával! Szerencsére a rossz ötletek és szándékok túlnyerik magukat és hibát vétének. Magánszemélyként fordultam a Budapesti Főügyészséghez jogellenesség vizsgálatában (is-

mervén a jogsértést), de erős szakmai és civil ráhatás is sürgette a legfelsőbb politikai döntést. Végül is nyertünk, nem lett elrontva a Világörökség együttes, az EU-s forrást a Várkert-bazár rekonstrukciója kapta. Ám most a Múzeum-Ligetnek csúfolt “Városliget beépítése”-terv, a Városliget megcsonkítása 5 új múzeummal, új összefogást sürget. Még időben vagyunk, de máris sok felesleges pénzt költöttek erre! Egy közelmúltbeli szakmai rendezvényen Budapest volt főépítésze megkérdezte, lehet-e még valamit tenni, vagy eldőlt?

Kormányhatározat... (volt már ilyen!)

Zeppelin-történet

A “Jövő Városa” - Csipak - sok évig ez a molinó borította a 3 értékes belvárosi épületet a Bécsi utcában. Találgatták az emberek mi folyik ott benn? Bontás, felújítás? Kívül nem látszott semmi. Azután a sajtóban, TV-ben napvilágot látott a Terv: Dunára panorámás szálloda-léghajó „úszik” a Belváros felett, milyen jó lesz ott fenn a tetőterazon a helyi idős lakosoknak pihenni! Egy szivar vagy „más” döf neki a Bazilikának a kupola magasságában – új jelkép kell! Mit számít, hogy a Világörökség csatlakozó területén, jogszabályokat sértő méretben.

Valaki szól: még 48 óra van fellebbezni az elvi építési engedély ellen – és az Egyesület ügyfél Budapest területén – mert több jogsértést is felsorolhattunk. Összefogtunk: Czétényi Piroska, Buza Péter és jómagam, elnökünk jóváhagyásával, fellebbeztünk. Az ICOMOS és a Budapest Világörökségért Alapítvány a maguk érveit domborították ki. A civil összefogás példa nélküli volt: élőlánc, média részvétel, TV film, leleplező cikkek – itt is megtette hatását. 2012 eredménye a bíróság döntése a jogszerűség mellett, a beruházó visszalépése (csöndben) mellett. Lekerült az a molinó...

A „jövő városa” ugyan az V. kerület jelszava maradt, de úgy hiszem csakis a Világörökségnek és Budapest egészének, a múlt örökségének megfelelően. Azóta van Világörökség törvényünk is.

dr. Buzna Margit

Örömmel közlöm, van egy látogatásra érdemes honlapunk. Honlapunk volt eddig is, de azt nem volt könnyű se adminisztrálni, se nézegetni. Inkább egy telerajzszerű falújságra emlékeztetett. Kinek van türelme falújságot olvasgatni, bármilyen szívhezszólo vagy epés cikkek is vannak rajta? Egyszerre volt megtisztelő és gyötrelmes a feladat ennek az oldalnak az ápolása. Megpróbáltuk jól elhelyezni a városvédő vitákra, emlékhelyek avatására, kiállításokra szóló meghívókat; nehéz szívvel fogalmazott gyászjelentéseket; kritikus vagy tájékoztató, humoros vagy ünnepélyes cikkeket - de az elavult struktúra ezt nem engedte meg. Most végre olyan honlapunk van, amely méltó a Budapesti Városvédő Egyesülethez. Nem csak a tagokhoz szól, hanem mindenkinek, aki a város értékeit meg akarja őrizni, akár Budapesten él, akár máshol az országban vagy a világban. Reményeim szerint a dús tartalom eléggé jól tagolt és

könnyen hozzáférhető. Aki a város értékeire érzékeny, az bizonyára érzékeny a webdesignra is, és örömmel veti magát bele az interaktivitásba, amit ez az új oldal lehetővé fog tenni.

Bogárdi Iván

Faszadizmus

Üdvöztető, vagy ördögtől való?

Előjáróban meg kell jegyeznem, hogy nem vagyok elkötelezett híve az épületek kibelezésének és csupán a homlokzatok városképi szempontokból való megőrzésének. Vannak viszont kivételes helyzetek, amikor ez az egyetlen járható út.

Mind a műemlékvédők szigora, mind kortárs építészet felkent papjainak törekvései az épület teljes pusztulásához vezethet. Sőt olyat is láttam, mikor egyugyanazon szájból két szél fújt... hogy kiváló, a műemlékek megmentéséért (nem mindenáron) küzdő kollégámat idézzem: „Hagyjátok az öreg házat méltósággal meghalni”

Én valahol egyedül állok a demarkációs vonalon. 25 éves Tervtanácsi tagságom során számos esetben a teljes visszaépítést javasoltam, mellyel mind az ortodox műemlékesek, mind az új építés híveinek ellenérzését sikerült kivívnom.

De lássunk egy konkrét példát arra, hogy egy valaha jelentős épület fennmaradásának néha egyetlen alternatívája a teljes belső épületszerkezetének bontása és újraépítése a homlokzati falak megtartása mellett.

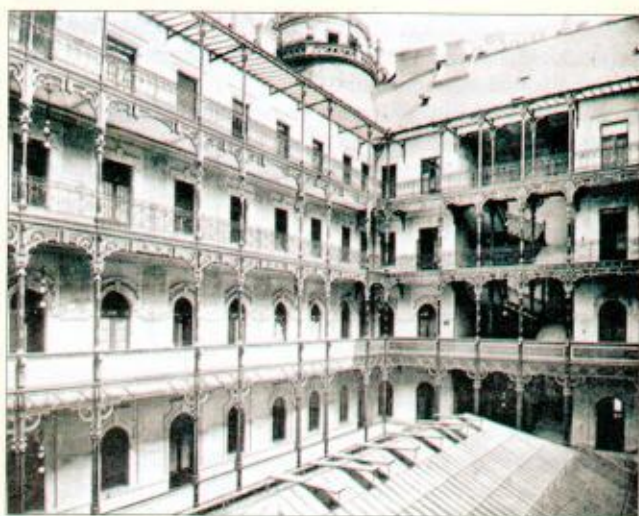
A volt Pesti Hírlap, majd Zrínyi Nyomda Bajcsy Zsilinszky út 78. szám alatti épületéről van szó, mely majdnem 20 évig állt üresen kitéve az enyészetnek.

Története dióhéjban: A Pesti Hírlap tulajdonosai a Légrády Fivérek 1893-ban elhatározták, hogy lapjuk számára új, és a maga korának technikai csúcsát képviselő székházat építtetnek. Hauszmann Alajost kérték fel eredetileg a tervezésre, aki azonban maga helyett két ifjú munkatársát, az épen önálló irodát nyitó, később nagy hírnévre szert tevő Korb Flórist és Giergl Kálmánt ajánlotta. Hauszmann irodájában olyan komoly feladatokon dolgoztak már, mint a Királyi Palota északi szárnyai, benne a Márványteremmel, vagy a New York-palota, első önálló művük mégis ez a Nyugati Pályaudvarral szemközti három utcára néző hatalmas palota lett. A tervezésre mindössze 2 hónap állt rendelkezésükre, de az igazsághoz tar-

tozik, hogy Légrádyék egy hónapos Nyugat-Európai tanulmányútra küldték őket hasonló kiadó-nyomda épületek megismerése céljából. A rövid tervezési idő ellenére kiváló megoldás született, olyannyira, hogy Korb és Giergl az ilyen többfunkciós épület archetipusát teremtették meg. Nagyon hasonló szerkesztésű a mai Ferenciek terén álló un. Királyi Bérpalota amit 10 évvel később terveztek. Emellett számos követőjük is akadt. Budapestszerte ma is állnak hasonmás épületek. A kompozíció lényege az volt, hogy az épület fő nézete nem valamelyik utcára tekintő homlokzata lett, hanem a sarokpont, amelyet óriás oszloprenddel, többszintes kváderezett fülkével és sarokkupolával hangsúlyoztak. A főkupolához a két utca vonalához igazodó zárterkélyes rizalitot illesztettek, melyeket két kisebb oldalkupola koronázott. Ez az addig szokatlan, de szervesen hangsúlyos megoldás talált számos utánzóra. Az epigonok azonban nem vették észre a homlokzatszervezés másik találmányát, hogy a mellékutcákba forduló felületeken a díszítés egyre mértéktartóbbá válik. Azok a díszítőelemek, amelyek a Bajcsy Zsilinszky úti homlokzaton ismétlődnek, a Stollár Béla utcai oldalon kiemelt szerepet kapnak, míg a mezőelemek a Bihari utcai rizalitokon válnak főszereplővé. Ez a felismerés tette lehetővé számomra, hogy az időközben csúnyán leegyszerűsített homlokzatot egyetlen fényképre támaszkodva tervezhessem újjá. A feltárások azóta bizonyították feltevésemet.

A kupolákat az égő gázfákllyát tartó Génusz szobrával együtt elfújta a II. Világháború, a homlokzat leegyszerűsítését pedig nem kisebb építész tervezte, mint Kozma Lajos. Így eltűnt minden korábbi jellegzetessége és finomsága, maradt viszont a kétudvaros épület leglátványosabb része, a négyszintes öntöttvas udvari homlokzat és a szintén öntöttvas szerkezetű fölépcsőház. A perzsa építészeti motívumokat is felvonultató szerkezet állítólag Eiffel műhelyében született. Akár így volt, akár nem, az újjáépítendő épület róla kapja nevét: Eiffel Palace.

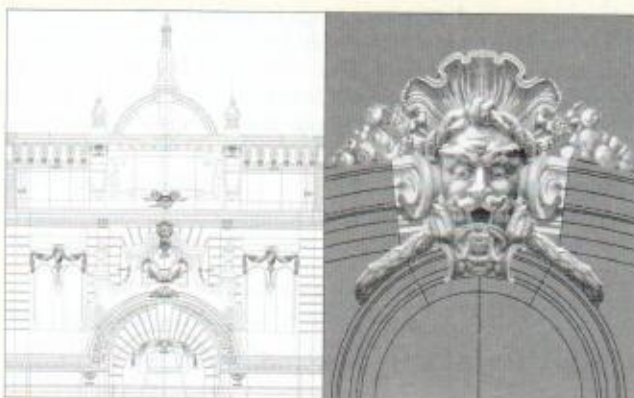
A palota megépülésekor a kor szokásainak megfelelően több funkcióval is bírt. A pincében és a földszinten, különösen az említett udvar alatt üveggel fedett ipari csarnokban volt a nyomdaüzem, a rikkancsok helyiségei, akik hajnalonként az utcán gyülekeztek az újságszárművekért. A félemeleten a szedőterem, az első emeleten pedig a szerkesztőség kapott helyet. A főemelet a második volt. Itt laktak a tulajdonos Légrády Testvérek. A többi emeleten bérlakásokat alakítottak ki. Ennek ellenére hiába kerestünk volna pompás kapualjat és a gyönyörű lépcső is szűkös, sötétben indult. Itt minden az ipari tevékenységnek volt alárendelve. Az államosítás után a Zrínyi Nyomda, mely legjobb tudomásom szerint katonai kiadó volt, szép lassan bekebelezte az egész házat. Bár az udvar öntöttvas árkádjait korábban üvegezték be ormóttan fa nyílászárókkal, a ház többi részéből szinte minden válaszfalat, régi ajtókat eltüntettek. Már ezekben az évtizedekben is erősen leharcolták az épületet, a pusztulást csak fokozták a fűtés nélküli gazdátlan évek.

Ahogy más, jobb napokat látott épület esetében, az egymást követő ingatlan-befektető tulajdonosok egy-egy alibi terven kívül semmit sem csináltak. Épp ezért érdemel tiszteletet a Horizon Development és társfejlesztője a DVM Group, hogy új életet lehelnek az elaggott falakba. Az átépítés terveit a Gelesz és Lenzsér Építészeti, Mérnöki és Szolgáltató Kft. készíti.

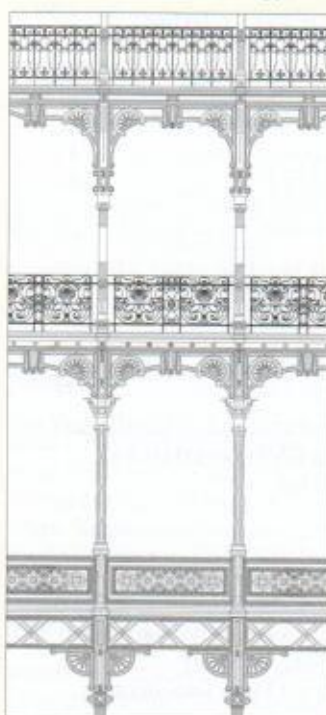
Irodaház, rengeteg új épült az utóbbi évtizedekben, de csak kevés befektető vállalta fel annak többletköltségét, hogy a város szerkezetbe szervesen beépült patinás épület támasson fel a tetszhalálból.

Nem tudom felsorolni azokat a környezetvédelmi elvárásokat, aminek ez az épület meg kell, hogy feleljen. Elég, ha az ötszintes mélygarázst említem, s máris látható, hogy képtelenség lett volna megtartani a belső falat és födémeket. Ezzel együtt a ház megőrzi eredeti alaprajzát, a kettős belső udvarokkal együtt, sőt a belmagasságok sem csökkennek, a födémek a régi helyükön épülnek ujja.

A homlokzat sem szakad el a belső szintektől. Régi helyére az eredeti anyagból épül vissza a diszlepcsőház, valamint az öntöttvas árkádsor. Sőt még inkább hasonlít majd az eredeti állapotra, mivel nyitott marad. Beüvegezésre azért nem lesz szükség, mert a tető magasságában kap az udvar üvegfedést. Akárhogy is nézem az öles főfalak kivételével olyan lesz a ház, mint valaha, eredetileg volt.

És mégse! Valami nagyon meg fog változni. Az olajban

úszó nyomdagépek helyén világos, kortárs szellemű irodaház fogadja majd ügyfeleit és dolgozóit. Ami persze a jövőben is mindig ki fogja váltani a vitákat, az a kupolák elmaradása. Igen, én is sajnálom! Lehet érveket gyűjteni az új tetőszerkezet mellett, de tudni kell, ez fogadja magába a legelegánsabb irodákat. A rekonstruált oromzatok, tetőablakok mögött teraszok, tetőkertek foglalnak majd helyet.

Ez a nyilvánvaló ára annak, hogy nem dózerolták le az egész épületet, helyet adva egy modern fém-üveg irodaháznak.

Baliga Kornél, 2013.

Az 5 év rövid összefoglalója

2009. év

Ez évben is folytattuk a Budapesti Városvédő Egyesület hagyományait: sok közös program, erős csoporttevékenység, a budapesti városi fesztiválokban való részvétel és más civil szervezetekkel való együtt működés jellemezte az éves munkát. Adatszerűen összefoglalva a tevékenységünket:

Kiállítások:

február: Mustra 2008

március: Zsolnay virágok, mai üvegpalaták, fotókiállítás

március-április: A Kös Károly tér épületei, gyermekrajz kiállítás

május: Evezős Budapest

június: A Rumbach utcai zsinagóga felújítási tervei

július: A gyöngyösi Orczy-kastély

szeptember: A Saxlehner-palota

október: Japán világöröksége

november: A Szőnyi-kör kiállítása

december: Korcsolyázó Budapest

Könyvkiadás:

Az ismeretlen Lestyán. Budapest Könyvek 3.

XVI. kerületi templomok

Ferencvárosi templomai

Józsefvárosi templomai

jubileumi kötet összeállítása

Egyéb: Budapest 1833-as térképének újrakiadása

Programok:

filmvetítések (2)

könyvbemutatók (3)

Epreskerti Esték 3 programja: Húsvétkor Petrás Mária keramikusi kiállítása. Pünkösdkor Händel Dettingeni Te Deumja, szeptemberben a Vigília szerkesztőségével közös szakrális irodalmi est

május: Urbitális Majális városi sétái

június és október: Podmaniczky-koszorúzás a szülőházon, illetve a Lánchíd-palotán

július Országos Találkozó Rácalmáson (10 résztvevővel voltunk jelen)

szeptember: Kulturális Örökség Napok városi sétái

Együttműködések:

Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (Mustra 2008 kiállítás), Kulturális Örökség Napok, Europa Nostra díjas épület bemutatása

Stúdió Metropolitana (Urbitális Majális)

Magyar Evezős Szövetség (Evezős Budapest kiállítás)

Magyar Közlekedési Klub (elővárosi vasútvonalak népszerűsítése kiadvánnyal, tablóval)

Sportmúzeum (Korcsolyázó Budapest kiállítás)

Japán Alapítvány (Japán világöröksége kiállítás)

Civil Rádió (könyvbemutató)

Város- és Faluvédők Országos Szövetsége (országos találkozó Rácalmáson)

Várfok Galéria (a mi Europa Nostra kiállításunkat mutatták be)

Podmaniczky-díjat kapott a BVE javaslatával:

Árki Sándorné Kápolnási Magdolna

Gerle János

2010. év

Kiállítások:

December-január: Korcsolyázó Budapest kiállítás (ez az összeállítás reményeink szerint a tél elején nyitó Városligeti Műjégpálya csarnoképületében fog helyet kapni)

február: Múltunk hidjai. Tóth József Fülöp fotókiállítása

március: MUSTRA 2009

április: Plakátkiállítás az első választások 20. évfordulóján

május: kiállítás Schall József építész munkásságáról

június: Kiskunhalas bemutatkozik

szeptember: Magyarországi templomok fotókiállítás

október: Közeli-keleti műemlékek

november-december: A Nemzeti Színház vándorútja Budapesten

Kiadványaink:

Legendák Lovasa: Sándor Móric

A BVE 25 éve

Kőbánya templomai

Előkészületben: A régi pesti városfal mentén

Kiemelt programunk 2010-ben:

Februártól indult új beszélgetés-sorozatunk, a *Nagyvárosi dilemmák*, melyet a Civil Rádióval és a Magyar Urbanisztikai Társasággal közösen szerveztünk; az első beszélgetés vendége Fülöp Sándor, a Jövő Nemzedék Országgyűlési Biztosa volt. A sorozatban a következő témák szerepeltek: a civil hálózat szerepe a társadalomban

- a Szépművészeti Múzeum tervezett bővítése

- a civil érdekérvényesítés lehetősége

- demokrácia és civil kontroll

- Budapest fenntartható jövője

- Budapest és a Duna-stratégia.

Helytörténeti emléktáblák:

A város történeti emlékezetét két új emléktáblával erősítettük. Tavasszal avattuk a Ganz gyár emléktábláját a Millenáris Parkban, szeptemberben pedig a hajdani Erzsébetfalvi – Pesterzsébeti MÁV vasútállomás tábláját az állomás egykori helyén.

Epreskerti Esték

Húsvét: Kovács-egri Tibor képzőművész kiállítása, megnyitót mondott: Zeke Gyula író

Pünkösöd: a Brassim Kvintett koncertje

Szeptember: barokk iskoladráma az Evangélikus Gimnázium diák színjátszó köre tolmácsolásában

Egyéb programok:

2010 folyamán összesen kb. 60 városi sétát szerveztünk, ezek közül néhány az Urbitális Majális, illetve a Kulturális Örökség Napok keretében valósult meg. A séták minden esetben ingyenesek, a résztvevők száma minimálisan 20-30, de nem volt ritka a 80-100 fős közönség sem.

A BVE székhelyén és külső helyszíneken számos előadást, vetített képes helytörténeti beszámolót tartottunk és szerveztünk.

A BVE III. kerületi csoportja, Óbuda Önkormányzatával együttműködésben elkészítette – Budapesten elsőként – Óbuda-Békásmegyer zöldtérképét, mely eljutott nyomtatott változatban a kerület lakóihoz 70.000 példányban. A projekt a nemzeti közöldtérkép mozgalomhoz csatlakozott. A zöldtérkép kerületi elkészítését 2011-ben a Pesterzsébeti Csoport folytatja. Az Óbudai Csoport vezetője, Papp Timea a projekt révén egy európai civil hálózattól háromnapos berlini tanulmányutat kapott, ahol több országban készülő vagy már elkészült, hasonló projektek vezetői cseréltek ki tapasztalataikat.

2010 őszén, csatlakozva a Budapest Világörökség Alapítványhoz és az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsághoz, fellebbezést nyújtottunk be az V. Bécsi utcai beépítés engedélyezése ügyében. A fellebbezés sikerrel járt, az elvi építési engedélyt a bióság megsemmisítette.

Tiltakoztunk Ráday Mihály városvédő televíziós műsorának beszüntetése ellen.

Új csoportok:

2010-ben megalakult a XI. csoport önálló részeként működő

Kelenligeti Kör, valamint összeállt és dolgozni kezdett a XII. kerület csoportja, Herczeg Géza vezetésével

Veszteségeink:

2010-ben, néhány hét különbséggel két csoportvezetőnkől kellett búcsúznunk: elhunyt dr. György Lajosné és M. Szücs Ilona

Civil kapcsolataink:

Segítségnyújtottunk a Város- és Faluvédő Alapítványnak a Podmaniczky-díjasok I. Országos Találkozójának megszervezésében. Részt vettünk a Város- és Faluvédők Országos Találkozóján Jászberényben. Emellett számos civil és szakmai szervezettel vettük fel a kapcsolatot, közös fellépés vagy munka kapcsán. Új partnereink a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Tanácsa, az Ökotárs Alapítvány, az Országos Színházi Intézet, a Magyar Kerékpáros Klub, a Magyar Közlekedési Szövetség és más szervezetek.

Díjazottjaink:

Baliga Kornél Forster Gyula díj
dr. Czétényi Piroska dr. Gerő László díj
Vízy László Alpár Ignác díjat kapott
Árki Sándorné Kápolnási Magdolna Pesterzsébet Kultúrájáért díj
Vándor Éva Podmaniczky-díj

2011. év

Az egyesület székhelyén számos új kiállítást mutattunk be, ezek majdnem mindegyike a saját projektünk volt. Sok város-történeti és helyismereti sétát szervezünk, ezek közül volt olyan, amelyiken egyszerre több mint 300 érdeklődő jelent meg. Lehetőséget nyújtottunk a városlakóknak, hogy megismerkedjenek a felújított műemléki épületekkel még a használatba vétel előtt, könyvbemutatókat, vetített képes várostörténeti előadásokat rendezünk Részt vettünk az áprilisi Műemléki Világnapon, a szeptemberi Kulturális Örökség Napok programjában. Számos kulturális intézménnyel és civil szervezettel alakítottunk ki együttműködést. 2011 folyamán több kerületi önkormányzattal sikerült szoros együttműködésre lépni, ezek közül kiemelkedik az Óbuda-Békásmegyer, a Belváros-Lipótváros, illetve a Terézváros Önkormányzatával való kölcsönös és folyamatos kapcsolat.

2011 tavaszán új programot indítottunk: a havonta jelentkező Városvédő Esték beszélgetés-sorozat minden része a város egy-egy neuralgikus kérdését beszéli ki önkormányzati, szakmabeli és civil résztvevők kötetlen sokoldalú párbeszédében. Az idei évben kezdtünk komolyabban foglalkozni Budapest fenntartható közlekedésével, az e témáról készült kiállításunk évek óta a legsikeresebb projektnek bizonyult és több további program épült rá.

Kiállítások

január 20. - március 16. Város az autón túl: Budapest-alternatívák

március 22. - április 22. Ybl Miklós öröksége

május 5. - június 2. A régi pesti városfal nyomában

június-július: A budavári Sikló története

szeptember: A lipcei Denkmal magyar kiállítása

október-november: Gödöllő kincsei

december: A Szőnyi Képzőművészeti Kör éves kiállítása

Egyéb programjaink

február: a Balsorsú Műemlékek Báljának lebonyolítása

március 18. Zenés irodalmi árveréssel egybekötött könyvbemutató: Budapest Könyvek sorozat 5. kötete: Jókai: Budapestnek emlékül

március 24. - Városvédő Esték: A Várbazár sorsa

május 24. - A Rókus kápolna története (könyvbemutató)

június 2. - A régi pesti Városvédő Esték: Fotókiállítás egy teaszedő magyar jezsuita szerzetesről

május 19. - Városvédő Esték: Beszélgetés a középkori pesti városfal megújulásáról

június 10. - Epreskerti Esték: Vedres Csaba és Gyermán Júlia koncertje

június 20. - Podmaniczky-emléknap és koszorúzás, Podmaniczky-díjasok Országos Találkozója az Egyesület székhelyén

július 25-27. - részvétel a Város- és Faluvédők szövetségének Országos Találkozóján, Budaörsön

szeptember 9. - Epreskerti Esték: Irodalmi est Pilinszky János istenes verseiből

szeptember 27. - előadás Clark Ádámról és Széchenyi Istvánról – összesen kb. 40 városi sétát szerveztünk, ezek közül több a Kulturális Örökség Napok keretében valósult meg. A séták minden esetben ingyenesek, a résztvevők száma minimálisan 20-30, de nem volt ritka a 80-100 fős közönség sem.

- A BVE székhelyén és külső helyszíneken számos előadást, vetítettképes helytörténeti beszámolót tartottunk és szerveztünk.

Podmaniczky-díj

Vajk Éva, textilművész, restaurátor, az óbudai Textil-és Textilruházati Ipartörténeti Múzeum igazgatója

2012. év eseményei

Márciusban Egyesületünk forráshiány miatt, feladva az V. kerületi Kossuth Lajos utcai, - 292 m² - székhelyét, egy 25 m² -es irodába, és egy 17 m² -es pince-részbe kényszerült költözni, Budára a XII. kerület Szoboszlai u. 2-4-be. Tavasztól őszig tartott a végleges elrendezkedés. Helyszűke miatt, dokumentumaink egy része, a fotóanyag, (Fővárosi Levéltár), a bútoraink nagy része tartós-letétbe kerültek, (pl. dégi kastély, Történeti Múzeum), minden esetben az Egyesület tulajdonjogának megtartása mellett.

A székhely-váltással elveszítettük, a frekvenciált hellyel együtt, az azonnali kapcsolatteremtés lehetőségét is, és kiadványaink forgalmazása is nehezebbé vált. Itt nincs lehetőségünk önálló kiállításokat rendezni, vetítettképes előadásokat tartani, még a csoport-találkozók is csak igen kényelmetlenül tarthatók meg.

A központi iroda legfontosabb feladata lett a szak - és a kerületi tagszervezetek munkájának segítése, működésük anyagi feltételeinek biztosítása, pályázatok benyújtása, mivel a csoportok nem önálló jogi személyek.

Kiállításunk 2012 októberben, az Építészet hónapjában:

- a FUGA Budapesti Építészeti Központ adott lehetőséget - "A példa ereje" *Europa Nostra* díjas alkotások Magyarországon - című kiállítási anyagunk bemutatására.

Egyéb programjaink:

március 30. - Zenés irodalmi árveréssel egybekötött könyvbemutató: Budapest Könyvek sorozat 6. kötete, *Rexa Dezső: Beszélő utcák, pletykáló házak*

április 5. - Epreskerti Esték: Hús Zoltán festőművész kiállítása

június 7 - 11. - Megjelentünk kiadványainkkal a Vörösmarty téren az Ünnepi Könyv-héten, a Fekete Sas kiadó standján.

június 20. - Podmaniczky Frigyes szülőházának megkoszorúzása; Podmaniczky-díjasok III. Országos Találkozójának szervezése és megvalósítása. A programsorozat rendezvénye keretében helytörténeti sétát vezetett Roszinszky Bella Podmaniczky-díjas városvédő, jeltolmács segítségével. Külön dicséret

illeti ezért a munkáért Roszinszky Bellát, mivel a jeltolmácsolás miatt a séta kétszer annyi ideig tartott, mint hagyományos esetben, és így természetesen fárasztóbb is volt.

júliusban: Részvétel a Város- és Faluvédők Szövetségének Országos Találkozóján, Kecskeméten

A várostörténeti csoport munkája

júliusban: Részvétel a Város- és Faluvédők Szövetségének Országos Találkozóján, Kecskeméten

Podmaniczky-díjat kapott ezen a rendezvényen:

Roboz Judit, a Budapesti Városvédő Egyesület II. kerületi Csoportjának Vezetője, aki a Magyarországi Nemzetközi Nőszövetség tagjaként diplomata feleségeket mozgósított az Egyesület egyik legsikeresebb akciójához, az Andrássy úti kandeláberek felújításához. 2009.-ben megszervezte az Egyesület II. kerületi csoportját. A Zeneakadémia Baráti Körének alelnökeként 1999 és 2009 között számos alkalommal szervezett jótékonyági akciókat a nehéz anyagi helyzetben lévő intézmény megsegítésére.

Lics László, a Budapest XXII. kerület épített örökségének és értékeinek védelméért. Lics László a hazai borászat egyik jeles és ismert alakja több mint két évtizede foglalkozik Budafok borászati múltjából fennmaradt értékek megmentésével és méltó módon való újbóli hasznosításával. Különösen figyelemre méltó értékmentő munkát végzett a XXII. kerület Kossuth Lajos utca 44. szám pincészet területén. A Lics Pincészet ma Budafok belvárosának egyik díszje, a helyi borászati programok állandó helyszíne.

augusztus 22: Epreskerti Esték: **"Boldogasszony Anyánk"** prózai, ének és zenés est.

szeptember 15-16: a **Kulturális Örökség Napjai** európai rendezvénysorozat zuglói helyszínein, alelnökünk Millisits Máté művelődéstörténész, művészettörténész szakmai vezetése mellett több, a nagyközönségtől elzárt épület megtekintésére nyílt lehetőség. Ez alkalomból sétákat vezetett a Terézvárosban Roszinszky Bella is. Martsa Piroska elnökségi tag a VIII. kerületben a Martsa Műteremben rendezett előadásokat.

szeptember 18: Szakrális Művészetek Hete rendezvény-sorozat keretében mutattuk be a **"Budapest templomai I. kerület"** című új kiadványunkat a Litea Könyvesboltban.

december 5: Város- és Szobrászattörténeti Csoportunk csatlakozott a Budapesti Honismereti Társaság „Budapesti História” című előadást-sorozatához, szakmai alelnökünk **Millisits Máté** művészettörténész előadásával, amelynek a címe: **Zala György, egy 20. századi „szobrászfejedelem” élete.**

December 14: **"Budapest templomai XVIII. kerület"** kiadványunk bemutatója, a XVIII. kerületi Múzeumsarokban.

Összeállította: Vándor Éva és Somodi Anett

Az Egyesület volt székhelye, a terézvárosi Eötvös utca 10., a ház bontása idején 2006-ban

Az eltelt öt évben a Várostarténeti csoportban végzett munkánkról számolunk be. Előadásokat, városnéző sétákat tartottunk. Rendszeresen irtunk az Értesítőbe és más lapokba.

Millisits Máté művészettörténész szervezésében kijártunk a temetőbe, és megemlékeztünk építészekről, festőkről. (Kozma Lajos, Clark Ádám, Lux Kálmán, Baumhorn Lipót, Csók István, Aba Novák, Hajós Alfréd, róla emléknapot is rendeztek hajókirándulással.) Ez újszerű és jó elgondolásnak számít. Számtalan előadást tartottunk, részben más csoportok felkérésére, de a központban is. Ilyenek voltak Máté részéről: a Városliget környéki iskolák, a Goldberger család története, Erzsébetvárosi lépcsőtitkok, a Zsolnay kerámiákról többször, a zuglói kovácsolt és öntöttvas emlékek. Az 1885-ös Országos Kiállítás, az angyalföldi bronzöntödék, Pozdech József harangöntő emléktábla avatása a Lehel u. 6. sz. házon, és Baross Gáborról megemlékezés a Keletinél. A református templomok (Városligeti fasorban Árkay Aladár építésztől a 100 éves házak bejárása során). Clark Ádám kései utódja előadást tartott a központban a hidépítő Clarkról.

Felkérést kaptam a Széchenyi kiállítás tárlatvezetésére a MNM-ban, a Koós Károly emlékére rendezett tárlat bemutatására a Fővárosi Levéltárban, a Nagy pesti árvíz kiállítás ismertetésére a Ferencvárosi gyűjteményben. Előadásaimból kiemelném a Városliget kialakulásának kezdetét. Schlick Rt.-ről háromszor is tartottam előadást, megszerveztem a még meglévő gyáregyület falára emléktábla felavatását. Megírtam a róla szóló 16. helytörténeti füzetet a Honismeret felkérésére, a helyi TV filmet is készítettem. Megtartottam az Andrássy út történetét több helyszínen (Iparkamara), Széchenyi és a Lánchíd, a Reformkor, valamint Rottenbiller Lipót születésének 200. évfordulójának tiszteletére rendezett előadásokat. A Sikló újabb átadására a központban rendezett kiállításunkon a Kossuth rádió interjút készítettem velem. Felkért a City TV is a Lipótváros ünnepi megemlékezéséről. Az ATV részére a Hermína út és a Városliget bejárása során meséltem, amiről film is készült.

Mindketten részt vettünk az Örökségvédelmi Hivatal által évente szervezett Őszi Kulturális Napokon. Minden alkalommal új útvonalat mutattam be az érdeklődőknek. Újlipótváros, Király utca, Arany János utca, (a régi Lipótváros főutcája volt) a Bajcsy Zs. út (régén Külső Váci út), a Nyugati pályaudvar, a Bazilika, a Falk Miksa utca, a Rákóczi út, a reformkori Pest, a Széchenyi- és a Clark tér a Lánchíddal, a világörökség Duna parti útvonalán az Erzsébet hídtól az Akadémiáig. Az Andrássy utat számtalan alkalommal jártuk végig. A védett örökség elnyerésekor 2002-ben a médiának az első bemutatót én vezettem. A 2008-as reneszánsz év során pedig az Építész Kamara keresett meg, hogy az általa leadott szakembereknek is mutassam be az Andrássy utat. Vidékre is kivittem csoportokat: Leányfalun a Nyugatosokkal és a Sorgvillával ismerkedtünk. Pilismaróton a Heckenast-villát és más érdekességeket kerestünk fel, kimentünk Törökbá-

A II. kerületi csoport munkája

lintra, a régi temetőben lévő Falk Miksa és Walla József, akkor még romos síremlékéhez és a kastélyhoz. (Májusban a Műemlékvédelmi hivatal által felújított épületet felkeressük.) Tahitófaluban Pollack Mihály vincellérházához és a temetőben lévő sírjához is elmentünk. Tavaly októberben Ybl Miklós emlékére sétát vezettem a Történeti Múzeumcsoportjának, végig az Üllői úton. Többször jártam végig csoporttal a Fiumei temetőt (falsírok, 48-as hon-védek...) és a Salgótarjáni úti sírkertet is. A kulturális napokon, a sétákon néha száznál is többen vártak.

A havonta megjelenő Értesítőkből olyan emberekről írtam, akiknek évfordulójuk volt, és sokban hozzájárultak a város kialakulásához, szepítéséhez, gyors fejlődéséhez. Megemlékeztem a fontosabb eseményekről és építményekről. Ezek között felsorolom a jelentősebbeket: Pogány Frigyes építész és művészettörténész, Jungfer Gyula a díszmű kovácsok fejedelme. Falk Miksa újság-író, Jung József az elő okleveles építőmester. Az 1808-ban megalakult Szépítő Bizottmány, Ulrich Keresztély (Elevatorház), Domány és Hofstatter (Lloyd mozi) Baumhorn Lipót zsinagógák építője. Preisich Gábor építész-történeti író, Möller István műemlékes, Wieser Ferenc és Pán József a romantika mesterei. Korb és Giergl (Klotild-paloták) Ybl Miklós (Operaház, róla kiállítást is rendeztünk a központban), és Schmahl Henrik (Uránia) építészek. Bezeredy Gyula, Róna József, Fadrusz János, Donát Gyula és Zala György jeles szobrászok. A Keleti pályaudvar, a Viziváros templomai, a Korcsolyapálya története kiállítással, Jánoshegyi kilátó, az újjáépített Budavári Sikló, az 1885-ös első Országos Általános Kiállítás eseményei, Gregersen Gudbrand ács- és építőmester, Déli vasút 150 éve, Liszt Ferenc pesti lakásai, az Orczyház története, akik gátat szabtak a Dunának (Reitter Ferenc, Hieronymi Károly), Hajdan volt dunai hajóhidak. Ennek nagy sikere volt, a Fővárosi Levéltárban a Honismeret felkérésére is tartottam vetített előadást. Az 1812-ben átadott Pesti Német Színház története, a 19. században Rudolf Alt a vedutafestés legjelentősebb osztrák mestere, és Pest megörökítője 200 éve született. A nagyszombati egyetemalapító (1635) Pázmány Pétertől a Trefort-kertig. Idén Klósz György fényképészről írtam megemlékezést. A Honismeret Városunk c. lapjában is rendszeresen megjelentek várostörténeti eseményekről cikkeim: a Margitszigeti Víztorony, a Széchenyi és a gépek kiállítás, a Viziváros legszebb épületei (és építőmesterei), a Régi pesti hajóhid, Petz Samu 100 éves tisztviselőháza az Üllői úton, Fodor Gyula építész Falk Miksa utcai épületei. Ezen felül más kerületben működő városvédő csoportok, TKME múzeumi- és idegenvezetők klubja kér fel éveken át sétákra, tárlatvezetésekre és előadásokra. (Többségük szintén a BVE-nek is tagja.) A felsorolásban válogattam mindkettőnk munkájából. Mindig van, amiről mesélünk, és akiről már az utódok elfeledkeztek. Így, a várost járó és szerető embereknek talán az épített örökség ismertetéséhez és megértéséhez hozzájárulhattunk mi is Városvédő csoport munkájával.

Összeállította dr. Horváth Péterné

A második kerületi csoport a BVE-n belül talán a legfiatalabb szerveződés. 2009 tavaszán alakult egy tucatnyi lelkes, tenni vágyó emberrel. A csoport szervezője egyben vezetője is, Roboz Judit. A négy éves múltú visszatekintő II. kerületi csoport sikeres időszakot tud maga mögött, lehetőségeinket azonban behatárolja, hogy kerületünk a főváros egyik legváltozatosabb, különböző, történeti és természeti adottságokkal rendelkező városrész együttese. E gazdag múltú kerület nem rendelkezik hagyományos helytörténeti múzeummal, gyűjteménnyel, szellemi és épített értékeit számos kulturális intézmény, egyesület őrzi, védi szétforgácsoló erővel. Meg kellett találnunk azt a feladatot, amely fel tudja mutatni a kerület egységét.

A nyári hónapokat leszámítva havi rendszerességgel találkozunk és megbeszéljük a tennivalókat. Jelenleg a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára ad otthont özszejöveleteinknek. A csoport rendszeresen végzi a városvédelemhez tartozó aktuális feladatokat (Pasaréti óriáspalátok elleni tiltakozás, kapcsolódás a Kulturális Örökség Napjai programhoz, Akadémia Park építkezés figyelemmel kísérése, részvétel helytörténeti sétákon, stb.).

Első vállalkozásunkat egybekötöttük egy kellemes májusi piknikkel: a Malomtó graffitivel elcsúfított kerítését megtisztítottuk, szemetes udvarát kitakarítottuk. A munka után sós sütemény, zsíros kenyér és a hozzávaló nemes nedű is került a hátizsákokból. Fantasztikus ráadás volt a sikeres naphoz, hogy az ott dolgozó barlangászok segítségével megnézhetjük a világhírű Molnár János barlang hatalmas földalatti tavát. Örömteli esemény volt a Ganz-gyár "Első öntés" emléktábla visszahelyezése egy téli napon. Csoport tagunk, Székely Imre tanár úr vezetésével nagyszerű helytörténeti sétán, a Keleti Károly utca és környéke érdekességeivel ismerkedhettünk meg: Rákóczi Gimnázium, Krisztus Király templom, Majláth Házak, benne Komor Marcell lakása, könyvtárszobája. Idegenvezető tagunk Balázs Erzsébet két alkalommal a Margit szigeten kalauzolt minket, egy másik alkalommal Czaga Viktória, történész, főlevéltáros tagunk segítségével a régi Budai Városházát jártuk be pincétől (börtöntől) a padlásig. Szintén Czaga Viktória vezetésével ismerkedtünk Pesthidegkút Ófalu érdekességeivel és a török hódoltság alatt elpusztult Gercse település templomával és még folytathatnánk a sort...

Következő feladatunkhoz fizikai és szellemi erőnket is mozgósítottuk: összeállítottuk a II. kerületben állított emléktáblák digitális adatbázisát. Ennek előzménye, Rajna György: *Budapest köztéri szobrai és emléktáblái* című, 1989-ben kiadott könyve csak néhány kerületi emléktáblát tartalmazott, és sok minden pontosításra szorult. Kutatásaink során nem találtunk hivatalos és teljes nyilvántartást a kerületi emléktáblákról, a dokumentált táblák száma azóta 284-re növekedett, és az ezzel kapcsolatos munkálatokat még nem tekinthetjük befejezettnek. Reményeink szerint újabb táblákról szerezhetünk tudomást, ill. a jövőben újabb táblák kerülhetnek felavatásra. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár II. kerületi fiókkönyvtárával kialakult jó együttműködésünk során rendelkezésünkre bocsátották az idők során eltávolított 23 emléktábla fekete-fehér fotóit, így reprodukcióikkal kiegészíthet-

Templomtörténeti csoport

A 25 éves templom-történeti csoport tisztelgése a 30 éves egyesületi munka előtt)

tük gyűjteményünket a hiányzó emléktáblák adataival is. Négy év alatt sikerült összeállítanunk ezt a mintegy 223 neves személy, 61 létesítmény/esemény emlékét őrző legteljesebb adatbázist, melyben szinte mindenről van fotó, akiről/amiről van adat. A helyszínek bejárását és az emléktáblák fotózását Töry Klára és Ivánfi Csanád végezték, és felhasználtuk a Wikipédia II. kerületi emléktábla-gyűjteményét is. Nagy gondot jelentettek a pontatlan címek, a hiányos adatok, a kevésbé színvonalas fotók.

Széleskörű feltáró munka és pontos adatrögzítés után, az összeállított emléktábla-adatbázis közismertté tétele érdekében tagtársunk, Töry Klára „*Helytörténet az emléktáblákon*” c. előadásorozatra vállalkozott. Sikerként könyveljük el, hogy a II. ker. önkormányzat Művelődési Irodája, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Török utcai fiókkönyvtára, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára, és a Budapest Galéria is befogadta az adatbázist, és felkerült a BVE számítógépére még annak idején a Kossuth Lajos utcai irodában.

Szintén sikeres vállalt feladatunk Házmán Ferenc, Buda egyesítés előtti polgármestere síremlékének felújítása volt. Az előbbi munkánkat a II. kerületi, az utóbbit az I. kerületi önkormányzat és a Panteon Alapítvány támogatta. A sikeres pályázatok és a jó csoportmunka feltételeit pedig a BVE teremtette meg.

Fennállásunk negyedik évében azon dolgozunk, hogy a kerület emléktáblái könyv formában is megjelenjenek. Címét a kötet - **Veli bejtől a ferences mártírokig** - a kerület (s talán egész Budapest) legrégebbi emléktáblájáról, valamint hét ferences mártírról kapta, kiknek idén márciusban állítottak emléket, így ez a legfrissebb emléktábla kötetünkben.

A jól végzett munka összetartja a csoportot és újabb kihívások felé tereli. Terveink között szerepel a kerület szobrainak, dendrológiai értékeinek összeírása, emlékfáinak és emlékkertjeinek összeállítása az emléktábla-adatbázis mintájára, illetve a kerület „zöld térképé”-nek összeállítása. Nehezíti munkánkat, a helyszínekre való bejutás a fotózás érdekében, vagy az időközben kivágott fák, stb. Azonban terveinket még nem adtuk fel.

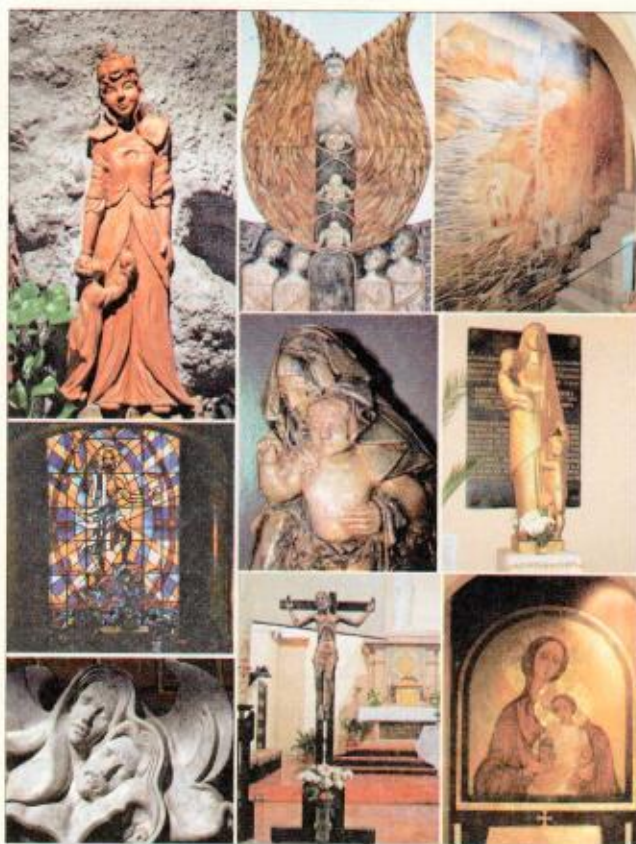
A II. kerületi csoportja nevében: Dr. Barát Erzsébet

Ünnepi alkalmából írunk most. Csoportunk szép egyházművészeti alkotások bemutatásával tiszteleg az elmúlt évtizedek városszépítő-városvédő tevékenysége előtt.

Lassan túl vagyunk a budapesti templomok több mint a felének bemutatásán (tizenhárom kerület - 12 kötet). *Az általunk feldolgozott kerületek szép egyházművészeti alkotásaiból mutatunk be egy csokrot. A templomba belépve szerencsés esetben a szép műalkotások sora fogad. Ezek az alkotások nemcsak a szakrális tér részei, hanem sok esetben színvonalas művészeti alkotások is, melyek önálló kiállításra alkalmasak. Ezek az alkotások napjainkban azonban igen ritkán kerülnek együttesen bemutatásra (pl. Hatvanban, Kecskeméten). Az írásunkban ezekre a lélek- és városszépítő csodákra szeretnénk felhívni a figyelmet.*

A két világháború közötti időszakban elsősorban a Római Iskolát megjárt művészeink hoztak új és friss szellemet a művészetek, azon belül is az egyházi művészetek területén. 1928-tól a római Magyar Akadémián Gerevich Tibor művészettörténész vezetésével magyar művészek tanulhattak. Magyarországon eleinte kevés megbízást kaptak, többnyire az egyház számára dolgoztak. Az 1929-ben (1924. évi pápai rendelet nyomán) alakult Központi Egyházművészeti Hivatal eleinte nem támogatta a modern művészeteket, változás inkább az 1930-as évek vége felé következett be. Többször rendeztek egyházművészeti kiállítást a kortárs egyházművészeti alkotások bemutatására. Néhány fővárosi templomban igen színvonalas belsők születtek a legkiválóbb, főleg római iskolás művészek megbízásával, elsősorban a városmajori templomot illetve az albertfalvai (ekkor még önálló település) templomot kell megemlíteni. Aba Novák Vilmos, Árkayné Sztéhló Lili, Bardon Alfréd, Boldogfai Farkas Sándor, Búza Barna, Ohmann Béla, Kontulyné Fuchs Hajnalka, Kovács Margit, Kövesházi Kalmár Elza, Molnár C. Pál, Pátzay Pál, Vilt Tibor alkotásaival. Az 1930-as évek második felében Nagy Sándor, az idős gödöllői festőművész Pestszenterzsébet két templomában is dolgozott (az Árpád-házi Szent Erzsébet főplébániatemplom falfestésén és a Pacsirta-tepeli Magyarok Nagyasszonya plébánia-templom üvegablakain) az Egyházművészeti Hivatalban is tevékenykedő Décsei Géza helybéli plébános felkérésére.

Az 1950 utáni időszakban jó ideig nem lehetett új templomot emelni. Átalakítások, felújítások történtek. A katolikus templomokban a II. vatikáni zsinat (1962-1965) utáni reform írta elő az új liturgikus tér kialakítását, az oltár hívek felé történő elhelyezésével. Ennek következtében az 1970-es évektől a templomok liturgikus tere megújult. Később a meglévő templomokban kialakítandó új altemplomok, urnatemetők is lehetőséget adtak a modern megformálásra. Az 1989. évi rendszerváltás után az egyházi élet, ezzel az egyházi építészet új erőre kapott. Az épülő templomokban illetve a rendek, iskolák, stb. által

Képek jegyzéke

- XI. Magyarok Nagyasszonya Sziklatemplom, Magyarok Nagyasszonya szobor (V. Majzik Mária, 1996)
- XI. Magyar Szentek plébániatemplom Ima Magyarorszáért" kerámia-alkotás (V. Majzik Mária)
- XVII. Rákoskeresztúr-Madárdombi Szent Pál apostol templom keresztút (Kotormán Norbert)
- XIX. Kispesti baptista imaház, medence hátsó fala (Pannonhalmi Zsuzsa kerámiaja, 1991-92)
- XI. Magyar Szentek plébániatemplom, Csurgói Madonna (Amerigo Tot)
- XXII. Baross Gábor-telepi Jézus Szíve plébániatemplom, Feltámadt Jézus üvegablak (Duray Tibor - Mohay Attila)
- XI. Budapesti Kulturális és Képzési Egyesület (Opus Dei) Kollégium, Madonna (Angyal Júlia)
- XVIII. Szűz Mária Szeplőtelen Szíve főplébániatemplom, Feszület (Kákonyi István)
- XII. Kútvolgyi Szűz Mária kápolna keresztút márványból (Faykód Mária Zsuzsa)

visszakapott kápolnák egy részében színvonalas belső megoldások születtek. Elsősorban nem is a bútor jellegű berendezésről beszélünk, hanem a híveket szolgáló egyébként berendezési tárgyokról, képző- és iparművészeti művekről: oltárok, oltárképek (oltárkép, mint falfestés, mint üvegablak), szobrok, falfestések, keresztutak (zománc, fa, kerámia, fém, fa,) az oltárasztal, ambó és tabernákulum díszítése (festett, faragott, tűzzománc, dombormű), stb.

Az általunk feldolgozott templomokból néhány olyan alkotó nevét említjük meg, akik nagyban hozzájárultak a magyar egyházművészet színvonalának az emeléséhez. Talán nem véletlen, hogy a képző- és iparművészetekben, azon belül az egyházi művészetekben nagy számban jelen vannak a női alkotók. Már a két világháború között

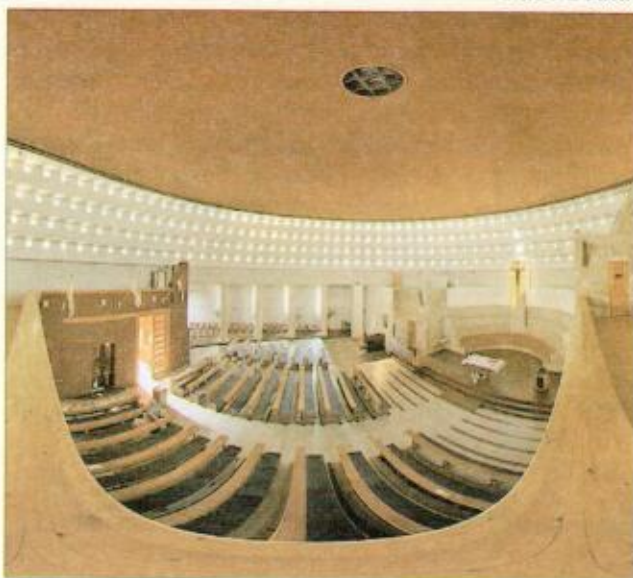
megjelentek olyan nevek, mint pl. Árkayné Sztéhló Lili, majd a szocialista rendszerben folytatódott ez a sor. Mégis inkább az elmúlt évtizedekben jelentek meg feltűnően nagy számban női művészek egyházi alkotásokkal, többek között Angyal Júlia festő, grafikus, Bartha Ágnes ötvös, Faykód Mária szobrász, Furi Judit üvegtervező, Hertay Mária grafikus, Kopp Judit szobrász, Törley Mária szobrász, V. Majzik Mária képzőművész, Miletics Katalin szobrász, Németh Aurélia szobrász, Pannonhalmi Zsuzsa keramikus, Polgár Ildikó keramikus, Polgár Róza textilművész. A férfiak között Barth Ferenc egyházművész, Bukta Norbert festő, Csíkszentmihályi Róbert éremművész, szobrász, Fusz György szobrász, keramikus, Kákonyi István festő, szobrász, Káldor Aurél szobrász, Kotormán Norbert szobrász, Máriahegyi János, ifj. szobrász, Molnár Levente szobrász, Mózessy Egon ötvös, Nemesics Antal színtervező, festő, Németh Kálmán faszobrász, Perlaki József üvegfestőművész, Pituk József festő, grafikus nevét említjük.

Végezetül szeretnénk néhány olyan ismert templomra felhívni a figyelmet, ahová érdemes egy kis időre bemenni, nemcsak az imára és szertartásra, hanem a kortárs művészi belső megtekintésére is: XVII. Rákoskeresztúr-Madárdombi Szent Pál apostol templom, XXII. Baross Gábor-telepi Jézus Szíve plébániatemplom, X. Külső-Kőbányai Szent György plébániatemplom, XX. Kakastói Pádai Szent Antal templom, XI. Magyarok Nagyasszonya Sziklatemplom, XI. Kelenföldi Szent Gellért plébániatemplom, XI. Magyar Szentek plébániatemplom. És persze még sok-sok más.

Egyelőre a feladatunk, hogy felhívjuk a figyelmet a modern egyházművészeti alkotásokra és vigyázzunk rájuk, a későbbiekben érdemes a védettségükre gondolni.

Az eddig megjelent kötetünk a Budapesti templomai sorozatban: I., III., V., VIII., IX., X., XI (előkészületben), XII., XVI., XVII., XVIII., XX., XXII.

Fabó Beáta

Magyar Szentek Plébániatemplom a XI. kerületben

Epreskerti Esték

Buza Péter képes bejegyzései hét esztendő naptárában

Egyesületünknek, működése legutóbbi évtizedét tekintve, talán a legjelentősebb akciója volt az Epreskertbe került Józsefvárosi Kálvária építmény rekonstrukciójának megszervezése, menedzselése. Maga a munka, és korántsem melleleg a megújításhoz szükséges mintegy százmillió forint előteremtése, mintegy öt évig tartott: a fantasztikus értékű, páratlan szépség barokk építményt 2006 húsvétján avattuk. Már az első lépések megtervezésénél számoltunk azzal, hogy csak akkor van remény épen megmaradnia a műemléknek, ha kap valami olyasféle funkciót, amivel újra és újra felhívhatjuk a város közönsége és a városért felelős tényezők figyelmét: itt van, újra szép és ép, őrizzük meg, amíg csak lehet, ebben a minőségében. Ezért rendszeresítettük az Epreskerti Esték rendezvénysorozatát, amelyet sikerült mind a mai napig újra és újra megszervezni, dacára az időközben nem előnyükre változó körülményeknek. Lapozzunk bele hát hét esztendő naptárába. Lássuk, mit végeztünk.

2006. Több száz érdeklődő jelenlétében, Szili Katalin védnök, Bozóky András kultuszminiszter, a Barokk Kálváriákért Alapítvány kurátorainak részvételével felavatta a város az újjászületett epreskerti barokk kálvária-építményt. Azt a kivételes értékű műemléket, amely az ezredfordulóra (amikor a Budapesti Városvédő Egyesület kezdeményezésére megkezdődött a megmentésére szervezett akció), a közeli végromlás állapotába jutott.

Akik most további sorsáért felelősséget vállaltak az épület és kertje új funkciójától remélik, hogy nem kerül többé hasonló helyzetbe: itt rendszeresítik a szakrális művészetek bemutatkozásának fórumát, ide hívják koncertekre, kiállításokra, színpadi produkciókra a város közönségét.

Az Epreskerti Esték első rendezvényén, április 21-én meg is kezdődött a műsorfolyam: a Boldog Özséb Szintársulat adott elő nagy sikerrel egy csíksomlyói passiójátékot. Húsvéti népi énekek keretezték a produkciót, Szelid Veronika igényes tolmácsolásában.

Június 3-án, és 4-én, Pünkösöd ünnepén folytatódott az idei sorozat. Szombaton este hét órától Bokor Jutta, az Operaház magánénekes lépett fel Mária kálváriái című összeállításával, vasárnap este ugyancsak hét órától a méltán híres és sikeres Budapest Saxophone Quartet nyáresti koncertjét élvezhették az érdeklődők.

2007. Amikor kereken öt esztendeje a Budapest Városvédő Egyesület szellemi műhelyében felmerült az ötlet: kézbe kellene venni, alapítvány szervezésével menedzselni Pest talán legrangosabb barokk műemlékének, az Epreskerti Kálváriának a megmentését, csak reméltük a sikert. Most, azután, hogy tavaly húsvétkor fel is avattuk az újjászületett s újra pompás építményt, a Barokk Kálváriákért Alapítvány programbizottsága megkezdte második szezonját az itt sorra kerülő kulturális események, rendezvények szervezésében.

Az első év tapasztalatai azt mutatták, hogy van érdeklődés ilyesfajta programok iránt. S hogy megtalálhatóak a

zok a támogatók – a HÉROSZ Zrt., a Magyar Fejlesztési Bank –, amelyeknek döntéshozói fantáziát látnak abban, hogy ezt a speciális szegmensét a kultúrának megjeleníteni, megmutatni segítsék. S hogy – nem utolsó sorban a Magyar Képzőművészeti Egyetem, az építmény kezelője, a mai Epreskert gazdája jóvoltából –, ápolts s barátságos otthona lehet ez a hely a városnak magának is, az ebbe a tematikai struktúrába illeszkedő műsorok közönségét elfogadva és befogadva.

Idén, húsvét vasárnapján nyílt meg Békés Géza ikonfestő kiállítása. Görög ősoktól származom – írja magáról az alkotó – családban többszáz éve szolgálnak keleti papok, szerzetesek. Tízéves koromtól kántorkodtam édesapám mellett, pénzkereső állás lévén ez az elfoglaltság, korán a felnőttek közé emelt. Az ikonok látványa naponta több órán át simogatta a szememet, számomra ez az élet természetes közege. Bencés gimnázium után az életem természetes módon vezetett a Görögkatolikus Hittudományi Főiskolára. A rendszerváltás után írhattam és szerkeszthettem a katolikus sajtóban, de jobban vonzott az ikonok színes világa. Ilyeneket csak készíteni csak alázatos lélekkel lehet. Ha erről valaha is megfeledekzem, Isten nehéz kezeit megérezem magamon. Hiszem, hogy ezek a szakrális alkotások mindenkinek segítenek hordozni a saját keresztjét.

Az Epreskerti Esték következő ezévi rendezvényére május 27-én, Pünkösöd ünnepének vasárnapján került sor. Este hat órától adott vokális koncertet a Honvéd Férfikar. Drucker Péter karnagy vezényelte az ország egyik legismertebb kórusát. Felcsendültek a keleti és nyugati férfikari egyházzenei irodalom legszebb alkotásai, Liszt Ferenc, Szergej Rachmaninov, és Kodály Zoltán művei.

Szeptember 8-án este hat órától került sor az Epreskerti Esték idei zárókoncertjére. Kisboldogasszony ünnepén Győr – egyik legszebb barokk városunk – ifjú zenészei (a Győri Zeneművészeti Egyetem Szimfónikus Zenekarát Ménesi Gergely vezényelte) adták a kíséretet Kodály re-

mekműve, a Budavári Te Deum előadói produkciójához. A műsor szövege a Magyar Állami Operaház művészei Cecília Lloyd, Bokor Jutta és Berczelly István voltak, a kóruszólamokat a nagymultú Vox Humana Kórus és az „új hullámot” képviselő Rotunda Énekkar énekelte.

2008. Húsvét ünnepkörének előestéjén, március 22-én, szombaton nyitotta meg harmadik szezonját a Budapesti Városvédő Egyesület és a Barokk Kálváriáért Alapítvány szervezésében az Epreskerti Esték sorozat a régi pesti kálvária színpadán. Szombathy Gyula, a Radnóti Színház tagja méltatta nem rég elhunyt kollégája, a Nemzet Színésze, Agárdy Gábor ikonfestményeit, a kiállítást. Az ünnepi félórában – megteremtendő az esemény hangulatát – Róka Szabolcs lantművész Balassi Bálint istenes énekeket adta elő.

Két 2009. Az idei húsvét kiállításának művésze Petrás Mária moldvai csángó származású, Szervátiusz-díjas keramikus volt. Sokgyermekes, vallásos földműves családban született, kivételes tehetsége ellenére eleinte műsze-

EPRESKERTI ESTÉK 2009

A Magyar Képzőművészeti Egyesület és a Budapesti Városvédő Egyesület szervezésében

PETRÁS MÁRIA
KERAMIKUSMŰVESZ

Tisztelettel meghívjuk Önt és kedves családját Petrás Mária kiállításának megnyitójára 2009. április 18-án, szombaton 17 órára, az Epreskertbe (VI. Emery György u. 26.)

A kiállítást megnyitja: Emery György, a Magyar Iparművészeti Múzeum igazgatója, a kiállító művészünk fia

A kiállítás megtekinthető 2009. május 3-ig

részként dolgozott. Munka mellett tanult a brassói népfőiskolán grafikát, Klement Béla volt az első mestere, ő ismerte föl benne az egyéni kifejezőerőt. Először dekoratőr

munkákkal foglalkozott, színházi plakátjaival országos grafikai versenyt nyert. Ekkor úgy döntött, hogy festészet lesz a hivatása. Felnőttként tanult meg magyarul, 1991 őszén került Budapestre, a Magyar Iparművészeti főiskola kerámia szakán kezdett tanulni, Csekovszky Árpád növendéke volt. A Mesterképzőt is elvégezte, 1997 óta önálló kiállításokon mutatja be műveit. Köztéri alkotásai országszerte megtalálhatók, bemutatkozott Olaszországban, Franciaországban, Kanadában, részt vesz a csángó ügyeket szolgáló anyaországi és határon túli szervezetek munkájában. Kerámiai főként vallási témákat dolgoznak fel, stílusában a népművészet hatásai ötvöződnek a kortárs plasztika eszköztárával. Alakjainak finom szépsége, életközeli bája a népmesék világával rokon.

Szefárdok éneke annak a programnak a címe, amelyre a Pünkösödöt követő hétfévégén, hatodikán szombaton este hattól került sor, az Epreskerti Esték újabb rendezvényeként. Idén Georg Friedrich Händel halálának 250. évfordulóját ünnepli a világ, s az alkalom lehetőség volt arra, hogy olyan művei szólaljanak meg, amelyek az eddigi előadói praxisban kissé háttérbe szorultak. Ilyen a Dettingeni Te Deum című mű is. Előadták: Jekl László-baszus, Budapesti Énekes Iskola – karigazgató: Bubnó Tamás –, RBZH Kamarazenekar.

EPRESKERTI ESTÉK 2011

A szeptemberi Mária-ünnepi, szent irtóadalmi szent művel kapcsolatos kiállítás megteremtését célul tűzve Andrássy György emlékére a Magyar Iparművészeti Múzeum és a Budapesti Városvédő Egyesület szervezésében 2011. szeptember 1-én nyitja Székely István

Szeptember 12-én, szombaton, a Mária-ünnep hetében este hat órától élvezhették az érdeklődők a Vigilia folyóirat irodalmi műsorát. A program a 20. századi magyar vallásos költészet nagyjait idézte meg, az éppen 120 éve született Sik Sándortól a közelmúlt költőin, Pilinszky Jánoson és Rónay Györgyön át egészen a kortársakig, a folyóiratban rendszeresen publikáló mai szerzőkig.

A verseket zenei betétek keretezték, egy különleges zenekar előadásában: a Falka Fagott Fagottino ifjúsági fagottkar Bach, Händel és Haydn- műveket játszott, D. Marek Katalin vezényletével.

2010. A Budapesti Városvédő Egyesület ebben az évben Kovács-egri Tibor műveinek tárlatával nyitotta meg április 9-én, az Epreskerti Esték rendezvénysorozatát. A grafikus különleges technikával készült alkotásai körképszerű elrendezésben vonultatják fel azokat a tematikai elemeket, amelyek, a műkritikus szavaival: „... lágyan egymásba omló, szimbolikus, metaforikus reminiscens formák szeretetről, halálról, szorongásról, megnyugvásról, szépségről és kárhözatról szólók, barokk dallamokat idézve”.

Kovács-Egri Tibor számos hazai és nemzetközi kiállításon – többek között Los Angelesben, Rómában, New Yorkban, Szófiában, Új-Delhiben, Bécsben Frankfurtban – mutatta be már műveit, díjakkal is elismert közönségsikerrel.

2011. Április 29-én pénteken délután nyílt meg a Budapesti Városvédő Egyesület és a Magyar Képzőművészeti Egyetem közös programsorozatának idei első rendezvénye. A kiállítás címe: Magyar jezsuita a teaszedők földjén. Koronkai Zoltán SJ fotóriportját nézheték meg az érdeklődők Tőkés György SJ jezsuita szerzetes Sri Lanka-i missziójáról. A kiállítást és alkotóját Simonffy Márta, Terézváros alpolgármestere méltatta.

„...Sri Lanka közepén fekvő Kandy-ból 4 és fél óras buszozás után érkezünk meg rendtársammal, Tőkés Gyurival állomáshelyére, ami Hatton várostól fél órányira található egy teaültetvényen. Amerre csak a szem ellát, hegyeken, völgyeken mindenütt zöldellő teabokrok sorakoznak, mintha egy gigantikus parkban lennének.... A szokásos papi feladatok mellett Gyuri angol oktatást is végez. Gyerekek és felnőttek egyaránt járnak hozzá délutánonként. Az itteni iskolai nyelvoktatás nagyon gyenge. Magam is megtapasztaltam ezt, amikor besegítettem egyik alkalommal. Van, akit évek óta tanítanak angolra, de még sem tudja a karaktereket összeolvasni. Persze a tamil íráshoz szokott gyerekeknek nem is olyan egyszerű dolog ez. Most szembesültem azzal, hogy milyen nehéz is megtanulni a gyerekeknek az egyes karakterekhez tartozó hangokat, aztán szembesülni azzal, hogy egész másképp kell kiejteni a szót, mint ahogy írják, ugyan már miért is „buk” a „book”? Mindezek mellett Gyuri kertet is művel. Kigazolta és bevetette a ház körüli területet. A talaj minősége nem olyan jó, mint otthon, mert nehezen terem és a kevés termésre is rájárnak éjjelent a vaddisznók. A kecskéket is tart, amik a vezeték nélküli fűnyíró funkciót is betöltik...” (Részletek Koronkai Zoltán SJ beszámolójából)

2012. Az Epreskert Esték idei első rendezvényére a húsvét előtti héten, nagycsütörtökön, április 5-én este hat óra-kor került sor, Hus Zoltán festőművész kiállítása megnyitójával. Zalán Tibor író és költő megnyitóverseit Krucic Eleonóra fuvolaművész festette hangulatla alá.

Augusztusban rendezte meg a BVE a Mária-ünnepekhez kapcsolódó zárórendezvényt, Terézváros Önkormányzata támogatásával. **BOLDOGASSZONY ANYÁNK** volt a prózai, ének és zenei est címe: az Erdélyi Zsuzsanna gyűjtéséből válogatott archaikus népi imákat, Mária-énekeket a HUNGAROTON klasszikus lemezéről hallgathatták meg, Jancsó Adrienne és Török Erzsébet előadásában (gitárkíséret: Mosóczy Miklós) vendégeink. A kálvária felületeire vetített színes fotók látványa s Csongár Péter klarinétművész szólófellépése gazdagítja az eseményt.

Erdélyi Zsuzsanna néprajzkutató korszakos jelentőségű felfedezése volt az 1960-as években azoknak a szájnyelvű úttörő népi imádságoknak a szisztematikus összegyűjtése, tudományos feldolgozása – mondhatni az utolsó pillanatban –, amelyek a magyar középkorból hozzák el még csorbitatlanul a késő utókornak a mélyen átélt hit szépen formált versekben és énekekben megjelenő hagyományát, a legnemesebb költészet fontos fejezeteként. (A gyűjtés anyaga, a szövegek 1976-ban kö-

etben is megjelentek, Hegyet hágék, lőtöt lépék címmel.) Ennek a lemeznek – amelyből most részleteket hallhattak Jancsó Adrienne és Török Erzsébet ihletett tolmácsolásában – Mária a főszereplője, tekintettel a közelgő szeptemberi Mária-ünnepekre, alapja pedig az az 1972-ben készült New-Yorki amatőr felvétel, amelyet Püski Sándor még abban az évben lemezen is megjelentetett. Hús esztendővel később ezt a hangzó anyagot javította fel – technikai értelemben – az akkor még működő HUNGAROTON Kiadó, annak klasszikusokat szerkesztő osztálya. Megalkotva ezzel egy unikális fontosságú, gyönyörű produkciót, felemelve a technikát az előadók, az idén éppen száz éve született Török Erzsébet és a versmondás nagy klasszikusa, Jancsó Adrienne művészi rangjára.

A szerkesztő megjegyzése: Utolsó rendezvényünk, a 2013. évi pünkösdi esemény képzőművész vendége Mecseki Hargita szobrászművésznő volt. A kiállítást Feledy Balázs nyitotta meg. Dóczy Péter színművész és Dóczy Gabriella hárfaművésznő működtek közre.

MEGHÍVÓ

a

Podmaniczky díjasok IV. Országos találkozására

A Város-és Faluvédő Alapítvány idén is megrendezi a Podmaniczky díjasok országos találkozásját. A találkozó időpontja: **2013.június 20. csütörtök**

Gyülekezés: 10 - 11 óra között a Vigyázó-Podmaniczky Kastély kertjében.

Cím: Budapest XVII. kerület, Rákoskeresztúr Pesti út 115.

Program:

11 órakor Adonyi József tulajdonos meghívására Tóth Péter helytörténész és Baliga Kornél építőművész vezetésével megtekintjük a helyreállított kastélyt.

Ezt követően **12 órakor** meglátogatjuk a kerület helytörténetét bemutató Erdős Renée Házat, ahol a Ház vezetője: Ádám Ferenc fogadja a vendégeket.

Cím: Budapest, XVII. Rákoshegy Báthori utca 31.

Végül **13.15 órakor** a Rákoshegyi Bartók Zeneház ebéddel és koncerttel várja a találkozó résztvevőit. **Házigazda:** Bokor Jutta operaénekes

Vendég művész: Tóth Sámuel Csaba, aki Chopin zongoraművel színesíti a nap programját.

Cím: Budapest, Rákoshegy Hunyadi utca 50.

16 órakor elindulunk az V.ker. Ferenczy István utca 12. szám alatti épülethez, Podmaniczky Frigyes szülőházához, ahol 17 órakor együtt koszorúzunk a Budapesti Városvédő Egyesülettel.

Üdvözlettel: Vitkay Katalin alapítványi elnök /gheimer@t-online.hu/

30/366-01-83, levélcím:1173 Rétihegy utca 40.

Kérem díjazott tagtársainkat, hogy részvételi szándékukat telefonon, vagy levélben június 10-ig jelezzék! Köszönöm VK.

MEGHÍVÓ

A Város- és Faluvédők Szövetsége (Hungaria Nostra)
XXXII. Országos Találkozója és Szakmai Konferenciája
2013-ban Nyíregyházán kerül megrendezésre (2013. július 11.-
13.-ig.) Vendéglátóink, a Nyíregyházi Városvédő Egyesület
munkatársai.

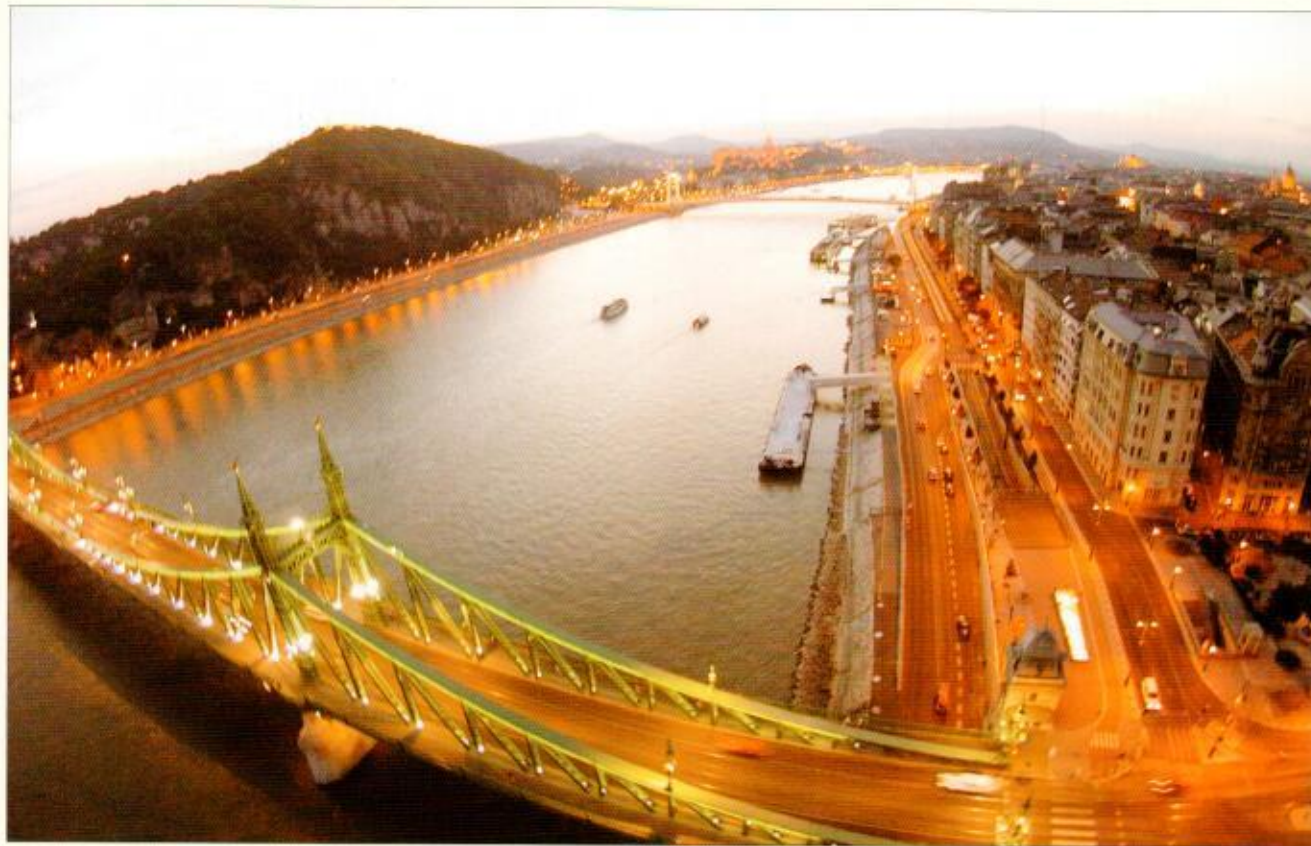
Részletes program a Szövetség WEB-lapján: www.vfsz.shp.hu

Bővebb információ: Nyíregyházi Városvédő Egyesület:

nyirvave@gmail.com címen.

Szeretettel várunk minden érdeklődőt!

Madárperspektíva

Komi Kite sárkány-légifotóit egyre több városvédő tagunk osztja meg a legismertebb közösségi oldalon. Képeit, a sajátépítésű sárkányokra erősített fényképezőgépekkel rögzíti. Ezt a felderítő-technikát tulajdonképpen már az első Világháborúban is alkalmazták. Galambokra szerelt kamerákkal is próbálkoztak, melyek repülési sebességét és irányát ismerték, ennek megfelelően időzítették a fényképező-galamb gépet. Komi Kite természetesen csak egy alkotói álnév, mely mögött Komjáthy István nem is nagyon rejtőzködik.

–Vesszőparipádról, a sárkányépítésről és eregetésről tudtam, de hogy jött ehhez a fotózás, van vele valami konkrét célod?

–A városon belül sikerül így egy "vidéki" környezethez hasonlítható időtöltést és életmódot megvalósítanom. Biciklivel közlekedem, és a mindennapi útjaim során felfedezett környezetemet örökítem meg. Az általam látott város nyilván más arcát mutatja lakójának, és valóban ez is a szándékom, megteremteni mások számára is a lehetőséget egy élhető városkép felfedezéséhez. Ha a morgoló városlakók városunk fölülnézetét is elmentik agyukban, lehet, hogy már nem csupán a mindennapi kutyapiszokkal foglalkoznak. Én úgy érzem, a szellemem is felszabadul a sárkány és a fényképezőgép emelkedésével, mintegy elrugaszodom a szürke mindennapoktól és a mindennapok megszokott látványától. Eltávolodhatom így a tucatfotóktól, és úgy érzem, a klisés gondolatoktól is. A sárkányfotókon fedeztem fel, hogy megfontolt elképzelés szerint épült környezetünk, és hogy a történelmi korok, hogy kapcsolódnak egymáshoz. Fölről kifejezetten izgalmas a város szerkezete, mint egy mérnök asztala. Örömet okoz megfigyelni a természetet, együttműködni a szelekkel, a sárkány húzásával, a fényváltozásokkal és mindezek segítségével a képek rögzítése. Izgalmas az

egy-egy helyszínekhez és feladatokhoz célspecifikus sárkányt építeni és röptét megtervezni. Remélem, abszurd tevékenységem, hogy a városban fotós-sárkányt röptetek és az így keletkező képek sokak szemléletét változtatja meg abba az irányba, mely a városvédők számára már évtizedek óta természetes. Boldog 30. születésnapot!

Surányi András riportja